

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Fakulta humanitních studií

Bakalářská práce

**Prostituce v perspektivě zákona a diskusí v české společnosti mezi lety
1851-1853 a 1921-1923**

Vedoucí práce: Mgr. Jan Tuček, Ph.D.

Vypracovala: Jana Tauschová

Praha 2022

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, 24.6.2022

.....

Tauschová Jana

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. Janu Tučkovi, Ph.D. za pomoc a cenné rady.

Obsah

1. Úvod.....	1
1.2 Definice pojmosloví.....	3
1.3 Porovnání dobových slovníků	3
1.4 Uvedení do kontextu	5
1.5 Zákony	5
1.6 Trestní zákoník z roku 1852	6
1.6.1 Znění zákonů týkající se prostituce.....	6
1.6.2 Kritika reglementace	8
1.7 Trestní zákoník 1922	10
1.7.1 Přijetí zákona č. 241/1922 Sb.....	10
1.7.2 Změny, které zákoník přinesl	13
1.7.3 Kritika abolice.....	15
1.8 Prostituce mezi reglementací a abolicí v dobovém tisku.....	16
1.9 Dobový tisk v 19. století	16
1.9.1 Dobový tisk ve 20. století.....	17
1.9.2 Tiskové zákony	20
2. Diskursy	21
2.1 Medicínský diskurs	21
2.2 Náboženský diskurs	29
2.3 Analytická část.....	31
2.3.1 Právní diskurs.....	32
2.3.2 Lékaři vs. reglementace	40
2.3.4 Rozdíly v jednotlivých diskurzech.....	42
Shrnutí.....	52
Závěr	53
Seznam použité literatury	55
Seznam použitých pramenů	57
Přílohy.....	59

Anotace

Tématem mé bakalářské práce jsou některé aspekty reflexe a strategií komunikace problému prostituce v dobových tiskovinách, zaměřím se především na rok 1921 až 1923. Budu řešit otázku, jaký společenský diskurs se nejvíce v dobovém tisku zajímal o změny, které způsobily zákoníky. Nejprve se zaměřím na trestní zákoník z roku 1852 a poté na zákon o potírání pohlavních nemocí z roku 1922. Analyzovat budu zejména dění rok před zavedením zákoníku a rok po zavedení a pohled, jaký se nejvíce uplatňoval v českém dobovém tisku. Zajímají mě pohledy právní, medicínské a náboženské.

The topic of my bachelor's thesis is some aspects of the reflection and strategies of communication of the problem of prostitution in the contemporary press, in particular I will focus on the years 1921 to 1923. I will explore the question of which social discourse was most concerned with the changes brought about by the codes in the contemporary press. I will first focus on the Criminal Code of 1852 and then on the Act for the Suppression of Venereal Diseases of 1922. Above all, I will analyse the events one year before and one year after the introduction of the code and the view that was most widely held in the contemporary press in the Czech Republic. I am interested in medical, legal and religious perspectives. I will then conduct a textual analysis, where I will focus on the medical discourse and analyse how it relates to the 1922 provisions.

Klíčová slova

Prostituce, nevěstka, kuplíř, smilstvo, zákon, ustanovení, dobový tisk

Keywords

Prostitution, harlot, pimp, fornication, law, provisions, contemporary press

1. Úvod

Prostituce je považována za nejstarší řemeslo světa, a ačkoli to není zcela pravdivé, zmínky o ní pochází již ze starověku. Objevují se i v náboženských textech, a to i ve Starém zákoně v knize Genesis. Mluví se zde o nejnámější prostitutce Máří Magdaléně, ženě, jež doprovázela Ježíše z Nazareta. Prostituce provází dějiny, dalo by se říci, od jejich počátků a hraje zásadní roli v životě společnosti. V průběhu dějin existovalo mnoho druhů prostituce, mezi které patřila například prostituce chrámová, nejběžnější v Indii a Egyptě, posvátná, vyskytující se nejvíce v Babylóně, pohostinná, kde platilo pravidlo: kdo překročí práh domu, má právo užívat pánovu postel i ženu, nebo prostituce v součinnosti s různými rituály. S postupující industrializací se začal význam sexuality v životě lidí měnit. Sexualita se začala stávat pouhým požitkem a individuální potřebou ve společnosti. Ve své bakalářské práci bych chtěla seznámit čtenáře s historií této činnosti, a to v zejména ve spojení se změnami, které v 19. a 20. století přinesly nově vzniklé zákoníky. Změny se týkaly především práv prostitutek, zavedení evidence prostitutek a následně v roce 1922 zrušení nevěstinců a poučování mládeže o problémech venerických onemocnění. Zaměřím se tedy na reglementační přístup a následně na aboliční, který zůstal v České republice až do dnešní doby. V druhé části budu vycházet zejména z dobových tiskovin, deníků a týdeníků, ve kterých se zaměřím na diskursy, jež se zabývaly děním prostituce, a které nejvíce ovlivňovaly nastolení nových ustanovení. Zaměřím se na diskursy medicínské, právní a náboženské a jejich pohled na problém, a to rok před nastolením nových zákonů a rok poté.

V první části mé bakalářské práce nejprve provedu definici pojmosloví, a jak se měnil význam slov souvisejících s prostitucí pomocí slovníků. Dále, pomocí zákoníku z roku 1852 seznámím čtenáře s reglementačními zákony a určitou kritikou, která se na zákoník snesla, vymezím sankce, které čekaly prostitutky a kuplíře, pokud by zákon z roku 1852 nedodržovaly. Poté se zaměřím na zákoník z roku 1922, kde popíši, jak probíhalo přijetí aboličních ustanovení a změny, které zákoník přinesl. Jedna kapitola se bude věnovat kritice aboličního zákona, jelikož stejně tak, jako reglementace nebyla bezchybná.

V druhé části bakalářské práce provedu analýzu dobového tisku, ve kterém se zaměřím na informace týkající se prostituce a daného diskursu. Nejprve seznámím čtenáře s dobovým tiskem a koncerny, které byly v českých zemích nejrozšířenější. Popíši jednotlivá periodika, která měla na rozšiřování informací velký vliv. Poté se zaměřím na

jednotlivé deníky a týdeníky, kde seznámím čtenáře s autory a vymezím základní informace o daném periodiku. Hlavní diskurs, na který se zaměřím, bude lékařský diskurs vzhledem k tomu, že lékaři hráli důležitou roli při provádění reglementace a následně také abolice. Vyberu dobový tisk, kde lékaři prezentovali své myšlenky, názory a návrhy na právní úpravy či zde projevovali svůj nesouhlas se současnou politickou situací. Zaměřím se na problém venerických onemocnění a neustále stoupajícího počtu nakažených. Chci sledovat, jak se k tomuto lékaři a politici stavěli v průběhu času a jak tento problém vyústil ke změně ustanovení v roce 1922.

Dále porovnáám diskursy se zákony z roku 1922. Nejprve vymezím právní diskurs a rozeberu zákony z roku 1922, které následně v tabulce porovnáám se zákony z roku 1852. Také zde porovnáám pojmosloví jednotlivých zákoníků. Především se zaměřím na to, jak lékaři reagovali na změnu, a jak se abolice projevila, zda měla pozitivní či negativní dopad na prostituci. Pokusím se každé ustanovení zvlášť rozebrat pohledem lékařů, jak je dodržovali a jak je prováděli. Během této textové analýzy budu vycházet z dobového tisku z let 1921-1923.

Cílem bakalářské práce je porovnat normativní ustanovení a pohled lékařského diskursu na nastalé změny. Pomocí textové analýzy porovnáám pohled lékařů a zákonodárců na nový zákoník, především tedy na změny týkající se šíření venerických onemocnění. Chci ukázat, jak důležitou roli hráli během provádění reglementace i abolice lékaři, a jak se stavěli k problému prostituce v českých zemích.

1.2 Definice pojmosloví

V říšském zákoníku z roku 1852 se ženy oddávající prostituci označovaly jako „nevěstky“, to se liší od označení v Zákoníku o potírání pohlavních nemocí z roku 1922, kde už tyto ženy označovaly prostým slovem „prostitutka“. Kuplířství zůstalo stejné od roku 1852 až do roku 1922, s označením kuplíře se setkáváme i v naší době. Co se ovšem také změnilo, bylo označení smilného aktu, jako takového. Zatímco v roce 1852 označovaly smilné činy jako „činy proti mravopochestnosti“ v roce 1922 se tyto činy označovaly jako „pohlavně nemravné“. Zajímavostí je, že zákoník z roku 1852 neoznačuje domy, ve kterých ženy provozují prostituci jako nevěstince. Jediné, co zákoník označuje je „smilstvo, provozované jako živnost“ a kuplíři jim jen poskytují „pobyt u sebe“. Zákoník roku 1922 je už obeznámen s pojmem nevěstinců a smilstvo jako živnost úplně vypustil (viz příloha tab. 1).

1.3 Porovnání dobových slovníků

K porovnání pojmosloví z dobových naučných slovníků jsem si vybrala Ottův slovník naučný z roku 1902, Masarykův slovník naučný z roku 1931 a Riegrův slovník naučný z roku 1866. Je nutné provést porovnání vzhledem k tomu, že v každém časovém období existovalo jiné pojmosloví, které se týkalo oblasti prostituce. Porovnám, jak zní jejich definice slov nevěstka, prostituce, smilstvo a kuplířství. Ottův slovník naučný definuje nevěstku jako ženštinu, která se za peníze propůjčuje mužům. Poznává, že Řekové označovaly nevěstky jako hetairy.¹ Riegrův slovník naučný definuje nevěstku v širším slova smyslu jako ženštinu, jež mimo sňatek manželský vchází v sňatky pohlavní, v užším slova smyslu jako ženu, jež propůjčuje své tělo za zisk k tělesnému obcování s muži.² Masarykův slovník definuje celý pojem prostituce, jako poskytování pohlavního ukojení druhému pohlaví za nějakou materiální výhodu, v užším slova smyslu definuje prostituci jako zlo lidské společnosti, které leží v tom, že ženy poskytují mužům pohlavní ukájení.³ Kuplířství definuje Ottův slovník naučný jako trestný čin, který čelí proti veřejné mravopochestnosti a spočívá v úmyslném prostředkování nebo podporování smilstva jiných osob. Dále Ottův slovník naučný vymezuje trest jednoho až pěti let tomu, kdo pohlavně nevinnou osobu svede nebo pokud rodiče, poručníci či vychovatelé dovolí, aby byla

¹ Ottův slovník naučný: *illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí* [online]. 18. V Praze, 1902 [cit. 2022-06-09].

² RIEGER, František. *Slovník naučný*. [online]. 5. V Praze, 1866 [cit. 2022-06-09].

³ Masarykův slovník naučný: *lidová encyklopedie všeobecných vědomostí* [online]. 5. Praha: Československý kompas [cit. 2022-06-09].

svedena, podle zákoníku z roku 1852. Masarykův slovník naučný definuje kuplířství v trestním právu jako „*nadržování cizímu smilstvu vůbec*“⁴, dále stejně jako Ottův slovník naučný cituje zákoník a trest za svedení pohlavně nevinné dívky. Smilstvo definuje Ottův slovník naučný jako tělesné obcování a vymezuje násilné smilstvo, pokrevní smilstvo, smilstvo proti přirozenosti neboli smilstvo nepřirozené a smilstvo homosexuální.⁵ Smilstvo pokrevní neboli zprznění krve je soulož s příbuznými v pokolení, trestán žalářem v rozsahu od 6 měsíců až do jednoho roku. Smilstvo proti přirozenosti definuje trestní zákon jako soulož se zvířaty, trestán těžkým žalářem v rozsahu od 1 do 5 let a smilstvo homosexuální dělí na smilstvo mužů s muži a smilstvo žen s ženami.⁶ Riegrův slovník naučný definuje smilstvo jako chlípnost. Masarykův slovník naučný definuje smilstvo jako necudné jednání vykonané pro ukojení pohlavního pusu.⁷ Dále jako Ottův slovník naučný dělí smilstvo na zprznění krve, smilstvo proti přírodě a dodává ještě smilstvo jako svedení osoby svěřené a pohoršlivé provozování smilstva a výzvu k smilstvu.

⁴ *Masarykův slovník naučný: lidová encyklopedie všeobecných vědomostí* [online]. 4. Praha: Československý kompas, 1929 [cit. 2022-06-09].

⁵ *Ottův slovník naučný* [online]. 23. Praha: J.Otto, 1905 [cit. 2022-06-09].

⁶ *Ottův slovník naučný* [online]. 23. Praha: J.Otto, 1905 [cit. 2022-06-09].

⁷ *Masarykův slovník naučný: lidová encyklopedie všeobecných vědomostí* [online]. 4. Praha: Československý kompas, 1929 [cit. 2022-06-09].

1.4 Uvedení do kontextu

V této části bakalářské práce seznámím čtenáře se zákoníky z roku 1852 a 1922. Zaměřím se na analýzu textů a nalezení specifických způsobů a významů komunikace ve vymezených diskurzech, ve kterých budu hledat odpověď na výzkumnou otázku. Nejprve se zaměřím na důvody, které vedly k přijetí nových zákoníků a následně vymezím jednotlivé paragrafy. Poté zmíním změny, které se týkaly nového zákoníku z roku 1922 oproti reglementačním ustanovením z roku 1852, a také kritiku, které obě hnutí čelily.

1.5 Zákony

Ve své práci budu pracovat se třemi zákoníky. První z nich bude zákoník z roku 1803, který primárně použiji jako vytyčení hlavní změny práv pro prostituující a ze kterého vychází druhý zákoník z roku 1852. Prostituci se zabýval Zákoník z roku 1803 o zločinech a těžkých policejních přestupcích,⁸ ve kterém stálo: „*smilstvo, podobně jako „hry zapovězené“ a opilství, patřilo podle paragrafu 245 mezi přestupky „proti veřejné mravopověstnosti“*“.⁹ Trestní zákoník z roku 1852, nařízený císařským patentem, vznikl 27. května, jako reakce na zákoník z roku 1803. Rok 1852 byl zásadní především z hlediska nově nastalé reglementace, která měnila právní chod dohledu nad nevěstkami a nevěstinci. Reglementace dávala pravomoc obci, aby sama rozhodla, jaké sankce uvalí na prostitutky, a jak s nimi budou v obci zacházet. Reakcí na reglementaci bylo hnutí abolicionismu. Zrodilo se již v 60. letech 19. století v Anglii. V českých zemích toto hnutí podporoval například Tomáš Garrigue Masaryk.¹⁰

⁸ LENGYELOVÁ, Tünde, LENDEROVÁ, Milena. *Žena a právo. Právne a spoločenské postavenie žien v minulosti: Prostituce v českých zemích: od reglementace k abolici (1852 -1922)* Bratislava: Academic Electronic Press, str. 278.

⁹ tamtéž

¹⁰ ČAPEK, Karel a MASARYK, Tomáš Garrigue. *Hovory s T.G. Masarykem*. Praha: František Borový, 1937.

1.6 Trestní zákoník z roku 1852

Před trestním zákoníkem z roku 1852 a jeho zavedením reglementace, fungovala v českých zemích prohibice. Oproti prohibici toleruje reglementace prostituci jako nezbytné zlo, ale snaží se o její kontrolu, o vytvoření pravidel, v nichž se může obchod se sexem odehrávat.¹¹ Z toho vychází, že prostituce nebyla uzákoněna, ale byla určitým způsobem autoritami trpěna. Reglementace z roku 1852 v českých zemích vycházela z vídeňské reglementace z roku 1851.¹² Zákony o prostituci se zabývala hlava třináctá císařského patentu O přečinech a přestupcích proti veřejné mravopoctnosti. Jednotlivá města si stanovila pravidla a rozhodovala, jakým způsobem budou nevěstky pod policejní a lékařskou kontrolou. Změnu, jež reglementace přinesla, bylo vybavení nevěstek lékařskou knížkou, do které se musely zapisovat jednotlivé lékařské kontroly. Povinné lékařské kontroly se prováděly 1 až 2krát týdně. Ne všechny prostitutky ale chtěly být pod dohledem státu, a tak se během reglementace vyčlenili „tajné prostitutky“, které pracovaly bez lékařských knížek. Účel, s kterým zřizovali lékařské knížky, nebyl naplněn, a to z toho důvodu, že nevěstek v té době bylo mnoho a ve chvíli, kdy byly nemocnice plné, urychlovali lékaři jejich léčbu na úkor opravdovému zdraví a nahrazovali je jinými nemocnými prostitutkami. Druhý následek reglementace byl ten, že se „tajné prostitutky“ nemohly léčit, aby neupoutávaly pozornost policie a pohlavní nemoci dál roznášely. Nejvíce šířenou nemocí kolem roku 1852 byly příjice neboli syfilis.

Obsah zákoníku z roku 1852 se oproti tomu z roku 1803 příliš nezměnil. „*Proti prostituci bylo možno požit rovněž paragrafy 502 a 510 zmíněného zákona, trestající cizoložství vězením od jednoho do šesti měsíců, či paragraf 512, trestající kuplířství.*“¹³ Není však trestán takový majitel nevěstince neboli kuplíř, který ve svém domě má pouze nevěstky, jež jsou pod dohledem policie a lékařů.

1.6.1 Znění zákonů týkající se prostituce

Zákony týkající se prostituce se zabývaly paragrafy 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515 zákona č. 117.

¹¹ ČAPEK, Karel a MASARYK, Tomáš Garrigue. *Hovory s T.G. Masarykem*. Praha: František Borový, 1937

¹² LENGYELOVÁ, Tünde, LENDEROVÁ, Milena. *Žena a právo. Právne a spoločenské postavenie žien v minulosti: Prostituce v českých zemích: od reglementace k abolici (1852 -1922)* Bratislava: Academic Electronic Press, str. 279

¹³ tamtéž

V § 509 stálo: „*Potrestání té, která svým tělem provozuje smilnou živnost, přenechává se místní policii. Když však nevěstka veřejností vzbuzuje nápadné pohoršení, mladé lidi svádí, nebo ač věděla, že je stížena venerickou nemocí, přece pokračuje ve své smilnosti, má pro tento přestupek býti potrestána nepřísnejším vězením od jednoho do tří měsíců.*“¹⁴ Z tohoto paragrafu vychází, že nevěstky byly pod dohledem policie obce, která rozhodovala o tom, co se s nimi bude dít. Bylo však trestné provozovat pouliční prostituci a svádět lidi v ulicích. Zároveň bylo trestné veřejné šíření pohlavních chorob. Tyto vážné přestupky byly trestány odnětím svobody na jeden až tři měsíce.

V § 510 stálo: „*Osoba vdaná, která smilstvem provozuje živnost, upadá v nadřечený trest právě tak, jako osoba nevdaná, byť i muž proto nežaloval. To, že osoba hanebnou živnost provozující, jest vdaná, pokládáti sluší za okolnost přitěžující.*“¹⁵ Pokud vdaná žena provozuje povolání nevěstky, pokládá se to za přitěžující okolnost a dostane se jí přísnějšího trestu.

V § 511 stálo: „*Přijdeli vyšetřováním na jevo, že muž k hanebné živnosti ženy své svolil, a ve výdělku měl podíl aneb jinak patrně z toho užitek bral, dopustí se přestupku, a potrestán býti má tuhým vězením ode tří až do šesti měsíců, a podlé okolností i zostřeným vězením.*“¹⁶ Muž, který se podílí na trestné činnosti své ženy, dopouští se přestupku a má být potrestán odnětím svobody od tří do šesti měsíců a podle okolností i přísnějším vězením.

V § 512 stálo: „*Přestupku kuplířství dopustí se: a) kdo nevěstkám ku provozování jich nedovoleného řemesla u sebe rádný příbytek, aneb útulek poskytne; b) kdo přiváděním takových osob výdělek si zjednává; c) kdo se vyjednáváním nedovolených úmluv zabývá.*“¹⁷ Tento paragraf pojednává o kuplířství, kterého se dopouští ten, kdo nevěstkám nabídne příbytek na vykonávání tohoto povolání, nebo kdo s nimi obchoduje.

V § 513 stálo: „*Trest za tento přestupek je tuhé vězení od 3 do 6 měsíců; budiž však zostřen, když vinník provozoval zaměstnání to po delší dobu.*“¹⁸ Tento paragraf odkazuje

¹⁴ WIESNER, Antonín. *Dějiny prostituce a příjice v Československu*. Československo: V Praze: Čsl. společnost pro potírání chorob pohlavních, 1925, str. 62

¹⁵ *Zákonník říšský: O přechinech a přestupcích proti veřejné mravopocestnosti*. In: Vídeň, 1852, 36/1852, číslo 117. Dostupné také z: <https://www.codexisuno.cz/9AO?checked=1&lang=cs>

¹⁶ tamtéž

¹⁷ WIESNER, Antonín. *Dějiny prostituce a příjice v Československu*. Československo: V Praze: Čsl. společnost pro potírání chorob pohlavních, 1925, str. 62

¹⁸ tamtéž, str. 62

na paragraf 512 a vymezuje trestní stíhání za přestupky kuplířství. Trest mohl být stupňován s ohledem na délku přetrvávajícího kuplířství.

V § 514 stálo: „*Osoba, která byla pro kuplířství již trestána, budiž jsouc znova postižena po přestálém trestu z dosavadního bydliště, není-li zdejší příslušníci, ze všech korunních zemí vypovězena.*“¹⁹ Pokud osoba, která již jednou byla trestaná za kuplířství, znovu poruší zákon a bude se kuplířství věnovat dál, bude vyhoštěna z obce, a i z říšských zemí.

V § 515 stálo: „*Když hostinský nebo výčepník vůbec mimo případy, v § 512. jako přestupek kuplířství označené, zjednává příležitost k nemravnému žití, je vinen přestupku a budiž po první peněžitou pokutou od 25 do 200 zl. potrestán. Poskytuje-li útulku dále, budiž koncese zbaven a za neschopna živnosti té prohlášen. Dopustí-li se služebníci bez vědomí svého pána přestupku toho, buďtež vězením od 8 dní do 3 měsíců potrestáni.*“²⁰ Tento paragraf popisuje přestupek kuplířství odehrávající se v hostincích a krčmách. Pokud hostinský nabídne svou krčmu, jako místo, pro vykonávání kuplířství a jiných činů nevěstek, dopouští se trestného činu a musí zaplatit od 25 do 200 zlatých příslušným úřadům. Pokud ho tato pokuta neodradí od vykonávání nezákonné činnosti, bude vypovězen ze své živnosti. Pokud se tohoto trestného činu dopustí služebníci, budou potrestáni odnětím svobody na 8 dní až 3 měsíců.

1.6.2 Kritika reglementace

Na reglementační opatření padlo mnoho kritických názorů. Proti reglementaci se postavili obyčejní lidé, ale i lékaři, kteří byli nazýváni abolicionisté. Námitky abolicionistů byly jednak právní a mravní a jednak lékařské.²¹ Mezi mravní námitky patřily například ty, že nevěstka, jež je vystavena dozoru policie je ochuzována o svou osobní svobodu, dále, že lékařskou prohlídkou je porušován pocit studu, že nevěstky pod kontrolou jsou „uměle vychované nevěstky“ a nevěstka, která není pod kontrolou státu má snazší šanci zařadit se poté do normálního chodu života, než nevěstka, která je oficiálně vedena v dokumentech státu.²² „*Reglementace není s to, aby ženy, vykonávající prostituci, skutečně podřídila*

¹⁹ tamtéž, str. 62

²⁰ tamtéž, str. 62

²¹ tamtéž, str. 58

²² tamtéž, str. 58

*kontrole, a tudíž hana, kterou stát trpící prostituci, na sobě nechává, není odstraněna problematickými jen výsledky kontroly.*²³

Mezi lékařské námitky patřila například kritika mužů, kteří kvůli kontrolám nedbají na nebezpečí i tak možné nákazy a při styku s prostitutkami nedodrží opatrnosti, a k tomu patřila zároveň kritika, že kromě nevěstek by měli na lékařské prohlídky docházet také muži, s kterými pohlavní styk provozovali, jinak by reglementace byla nesmyslná.

Další vlna kritiky se snesla na nevěstince, jež podporovali vznik nevěstek a obchod s nimi. Docházelo zde k hospodářskému vykořisťování prostitutek a zároveň se v nevěstincích odehrávaly nejhroší orgie v pohlavním styku.²⁴

Prostituce je díky reglementaci úředně povolena, ale zároveň sankcionována. Během reglementace byla prostituce uznána jako běžné povolání a byla přiznána její právní existence.²⁵ Společnost se s ní musela smířit a neměla se proti ní nijak bránit. Dostala se na takovou společenskou úroveň jako jakékoliv jiné zaměstnání.

Mezi nejčastější návštěvníky nevěstinců patřili společensky níže postavení lidé, a stát jim těmito reglementačními opatřeními neúmyslně dodal způsob, jakým mohli ukojovat své sexuální touhy. Tímto způsobem tedy reglementace usnadnila řešení jejich nemravnosti. Kdyby k reglementaci nedošlo, nebyla by prostituce tak snadno přístupná veřejnosti jako v době jejího fungování. Nevěstince byly otevřené po celý den, jak v noci, tak ve dne a byly přístupné víceméně každému, kdo kolem prošel. Především ve velkých městech jich byl přebytek. I přesto, že byly trpěny úřady i policií, mnoho zákonodárců usilovalo o to, aby došlo k jejich úplnému odstranění, to však nebylo možné bez zrušení reglementace.

Zároveň se kritika zaměřovala i na nespravedlnost reglementace a její nezákonnost, jelikož se týkala pouze ženského pohlaví a muže do těchto opatření nezahrnovala. Muži mohli šířit pohlavní nemoci stejně tak, jako samotné nevěstky. Během reglementace, je-li někde úřadem přistižen muž se ženou při pohlavním styku, je předvedena pouze žena ke zdravotní prohlídce a muž bývá zpravidla propuštěn.²⁶ Reglementace tedy pohlíží na nemravné činy dvojím metrem. Reglementace není lékařsky a hygienicky funkční, jelikož

²³ tamtéž, str. 58

²⁴ tamtéž, str. 58

²⁵ tamtéž, str. 58

²⁶ Historické senátní tisky z 1. volebního období. *Senát: parlamentu České republiky* [online]. [cit. 2022-03-06]. Dostupné z: <https://www.senat.cz/index.php>

muži, kterých si právě nevšímá, mohou pohlavní nemoci přenášet nejvíce. Je tedy jasné, že těmito opatřeními nezabrání šíření pohlavních chorob, jelikož právě muži mohou šířit tyto nemoci na další nevěstky, či dokonce na ženy, které s tímto povoláním nemají nic společného.

Reglementace nemá žádný zákonný základ, naopak je to čistě administrativní opatření. Docházelo i k názorům, že je protizákonná, jelikož v té době byl platný rakouský trestní zákon, v němž bylo kuplířství přísně zakázáno.²⁷ Během reglementace se na nevěstince dohlíželo, a tím pádem je reglementace chránila. Pokud však nevěstka neměla lékařskou knížku, musel zakročit zákon, jelikož se většinou jednalo o „tajné nevěstky“ a ty nebyly obcemi akceptované.

1.7 Trestní zákoník 1922

Reakcí na reglementaci se stal abolicionismus. Hnutí se zaměřovalo proti organizačním formám prostituce a bylo založené na premise, že hlavní zbraní v boji proti prostituci je osvěta, vzdělání, mravní výchova, odstranění bídy a vytvoření podmínek k uzavírání sňatků.²⁸ Abolicionisté byli proti reglementaci, jelikož v ní viděli podporu prostituce ze strany státu. Názor abolicionistů byl, že vláda se má postarat o zrušení veškeré prostituce v zemi skrze podporování ženění u mladých mužů, podporování novorozenců a výchovy dětí.²⁹ Tomáš Garrigue Masaryk, jako jeden z představitelů abolicionismu viděl kořeny prostituce v mravní bídě společnosti, v alkoholismu, v nízkém stupni vzdělání a dokonce i v umění.³⁰ Trestní zákon č. 241 o potírání pohlavních nemocí vznikl 26. června 1922 po úspěšném odhlasování ve sněmovně a do 10. července se o přijetí shodli i odpovědné výbory v Senátu.

1.7.1 Přijetí zákona č. 241/1922 Sb.

Již 30. září 1919 byl podán návrh na zrušení veřejných domů a zavedení povinných hlášení pohlavních chorob.³¹ Návrh byl podán v Národním shromáždění a vypracoval ho

²⁷ tamtéž

²⁸ LENGYELOVÁ, Tünde, LENDEROVÁ, Milena. *Žena a právo. Právne a spoločenské postavenie žien v minulosti: Prostituce v českých zemích: od reglementace k abolici (1852 -1922)* Bratislava: Academic Electronic Press, str. 280.

²⁹ VELENOVSKÝ, Josef. *Přírodní filosofie: Díl. II.* Praha. str. 127

³⁰ ČAPEK, Karel a MASARYK, Tomáš Garrigue. *Hovory s T.G. Masarykem.* Praha: František Borový, 1937.

³¹ *Věstník ministerstva veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy* [online]. 1. Praha: Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, 1919 [cit. 2022-22-04].

užší poradní sbor ministerstva veřejného zdravotnictví a tělovýchovy.³² Představiteli poradního sboru byli například český lékař a historik profesor Janovský, dále představitelka národně socialistické strany a členka emancipačního hnutí Františka Zemínová, představitelka Československé strany národně socialistické a později Komunistické strany Československa Luisa Landová-Štychová a lékař z oblasti dermatovenerologie profesor Štamberger.³³ K těmto hlavním navrhovatelům se později připojilo osmnáct dalších poslanců, mezi které patřil například dr. Bohuslav Vrbenský, člen Československé socialistické strany, nebo dr. František Krejčí, poslanec Revolučního národního shromáždění za Československou stranu socialistickou.³⁴ Proti nim stáli v opozici dr. Holitscher, lékař a poslanec za Německou sociálně demokratickou stranu dělnickou v ČSR, na zasedání však nebyl přítomen, tudíž ztratil slovo, dále dr. Warmbrunn, poslanec za Německou sociálně demokratickou stranu dělnickou v ČSR.³⁵ Jeho námitky se týkaly především toho, že zákon nevyřeší šíření pohlavních nemocí a argumentoval slovy i jiných lékařů, kteří prý stáli za jeho názory o zbytečnosti tohoto zákona. Další jeho námitky se týkaly manželství, které podle jeho slov je pouze obchodní smlouvou, a tudíž pokud nemá muž dosti peněz, nemůže být se ženou spojen ve svazek manželský.³⁶ Řadí pohlavní nemoci mezi nemoci tajné, kterých se stát nemůže zbavit, jelikož jsou právě tajné. *„Zákon nepostačuje ani k tomu, aby vykořenil pohlavní nemoci, ba ani aby je jen uvedl do kolejí. Pohlavní nemoci jsou nemoci nakažlivé a musejí býti ošetřovány jako nemoci nakažlivé, na příklad tyfus a neštovice. Nakažlivé nemoci léčí se všeobecně povinností oznamovací a povinným léčením a snad oddělením ohrožených osob. Že tato cesta jest všeobecně správná, ukazuje vykořenění malomocenství, neštovic a cholery. Avšak opatření, jaká zákon činí proti rozšíření pohlavních nemocí, jsou nedostatečná, musí zůstatí nedostatečná.“*³⁷ Na konci své řeči uznává, že vítá zrušení nevěstinců, avšak přijde mu směšné, že dovolují zaměstnávat mladá děvčata do 21 let v alkoholových klubech, aby jako stát nepřišly o výnosy z těchto podniků.³⁸

³² *Věstník ministerstva veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy* [online]. 1. Praha: Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, 1919 [cit. 2022-22-04].

³³ Zasedání Národního shromáždění československého roku 1920. [cit.: 22.4.2022] Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t0642_00.htm

³⁴ tamtéž

³⁵ tamtéž

³⁶ Zasedání Národního shromáždění československého roku 1922. [cit. 22.4.2022] Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/154schuz/s154003.htm>

³⁷ tamtéž

³⁸ tamtéž

Navrhovatelé se stavěli proti reglementaci a navrhovali zrušit prostituci, jelikož se pohlavní choroby začaly šířit i mezi mládeží. Dále odsuzovali kuplíře a jejich živnosti, veřejné i tajné nevěstince, jelikož v nich se pohlavní choroby šířily nejvíce.³⁹ Naopak odsuzovali bezúčelnost policie a lékařských prohlídek, jelikož nakažené prostitutky bývaly propouštěny ne zcela vyléčené a choroby dostávaly opakovaně, zároveň tajné prostitutky unikaly lékařským prohlídkám a rozmnožovaly nákazu ve svém okolí. Nejvážnějším důsledkem trpění veřejných domů bylo podle záznamu v dětském odboru Českého srdce a jiných záchranných dětských institucí svádění dětských obětí, často v nejtětlejším věku a to ze strany jejich matek.⁴⁰ Usilovali o nápravu v ohledu poklesu mravní odpovědnosti, která byla příčinou hospodářské tísně, podceňováním ženské práce a nedostatečnou péčí o děti a dorost.⁴¹

Mezi jejich hlavní návrhy patřilo zrušení veřejných prostitučních domů. Zavedení pravidelné kontroly všech hotelů, a tam, kde by se zjistilo, že majitel hotelu vědomě trpí prostituci, má mu být odebráno povolení k vykonávání profese.⁴² Přísné trestání kuplířství, jakožto jednoho z nejtěžších zločinů, přísné trestání tajné prostituce, a to oboustranně. Zřízení útulků pro prostitutky, kde by docházelo k jejich mravní a zdravotní nápravě a následně pokud budou mít zájem vrátit se k počestnému životu, náležitě jim pomoci.⁴³ Zřízení funkce lékařů a lékařek, kteří by se starali výhradně o zjišťování, zamezování a léčení pohlavních chorob. Zavedení povinného hlášení pohlavní nákazy a následně izolace nakažených osob, aby nemohli nakazit nikoho ze svého okolí.⁴⁴

V roce 1920 byl návrh zákona rozšířen o požadavek na poučování mládeže o nebezpečí šíření pohlavních chorob. Rozšíření se dále vztahovalo na prohlášení muže a ženy vstupujících do manželství, že netrpí žádnou pohlavní chorobou a pokud toto prohlášení porušili, měl je stihnout trest, pokud se však přiznali, že chorobou trpí, má nakažený právo na vyšetření lékařem a poté může druhá strana sama rozhodnout, zda chce do sňatku vstoupit.⁴⁵ A poslední rozšíření se týkalo vybudování organizace dozorkyň, které

³⁹ tamtéž

⁴⁰ tamtéž

⁴¹ tamtéž

⁴² tamtéž

⁴³ tamtéž

⁴⁴ tamtéž

⁴⁵ Zasedání Národního shromáždění československého roku 1920. [cit.: 22.4.2022] Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t0642_00.htm

měly doprovázet osamělé cestující mladé ženy, aby nebyly nuceny ze strany kuplířů dát se na cestu prostituce.⁴⁶

Hotový návrh zákona o potírání pohlavních nemocí byl připraven v květnu 1921. Došlo k předložení návrhu zákonu výborům, které měly zákon schválit. 26. června 1922 došlo ve sněmovně k hlasování, kde byl zákon úspěšně odhlasován a 10. července 1922 schválili přijetí i členové výboru v Senátu. Tak byl po uplynulých 3 letech od prvního návrhu vydán zákon č. 241/1922 Sb., o potírání pohlavních nemocí.

1.7.2 Změny, které zákoník přinesl

Zákon rušil reglementační opatření a zakazoval veřejné domy, ale prostituci jako takovou nezakazoval. Nemoci, na které se zákon proti šíření pohlavních nemocí vztahoval, byly příjice, kapavka a měkký vřed. Abolicionistické hnutí nařizovalo, že povinností každého, kdo je postižen pohlavní nemocí, a může způsobit nákazu druhým, má být podroben prohlídce lékařem a následnému léčení.⁴⁷ Pokud osoba, jež je nakažená ohrožuje svým způsobem života druhé nebo nedodrжуje lékařská nařízení, může být podle §23 na úřední rozkaz dodána do léčebného ústavu.⁴⁸ Zároveň zákoník ukládá právo lékařům, či úřadům podrobit opětované lékařské prohlídce ty, které oni sami uznají za vhodné. Povinností ošetřujícího lékaře je učinit písemné oznámení úřadu v případě, že nemocný nedodrжуje jeho předpisů a může dojít k přenesení choroby na jiné osoby, nebo pokud nemocný přerušil léčení a nevykáže léčbu u jiného lékaře, či nesplní povinnost opětované léčby nařízené od lékaře nebo úřadu, další povinností ošetřujícího lékaře je poptat se po zdroji nemoci, upozornit pacienta na nakažlivost nemoci a trestnost jejího přenesení na jiné osoby, popřípadě varovat nakaženého před uzavřením sňatku.⁴⁹ Ministerstvo veřejného zdravotnictví má oprávnění požadovat od lékařů jména nemocných. §9 ustanovuje zachování lékařského a úředního tajemství, kdy každý lékař je povinen zachovat nepřísnejší mlčenlivost o povaze nemoci, jakožto i o jiných okolnostech nemoci.⁵⁰ Pohlavní nemoci se nesmí léčit bez osobní přítomnosti pacienta ve smyslu posílení dopisů

⁴⁶ Zasedání Národního shromáždění československého roku 1920. [cit.: 22.4.2022] Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t0642_00.htm

⁴⁷ *Věstník ministerstva veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy* [online]. 1. Praha: Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, 1919, str. 254, [cit. 2022-22-04].

⁴⁸ Zasedání Národního shromáždění československého roku 1922. [cit.: 22.4.2022] Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t3598_00.htm

⁴⁹ *Věstník ministerstva veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy* [online]. 1. Praha: Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, 1919, str. 255, [cit. 2022-22-04].

⁵⁰ Zasedání Národního shromáždění československého roku 1922. [cit.: 22.4.2022] Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t3598_00.htm

a návodů k samoléčbě, §12 nařizuje učinit opatření ze strany státní správy o poučení mládeže ve škole o pohlavním životě, nebezpečí pohlavních nemocí a ochraně proti nim, o nebezpečí prostituce.⁵¹ Zároveň má dojít k šíření informací o pohlavních chorobách i skrze tisk.

Došlo k zrušení reglementačních opatření týkajících se policejního a jiného státního dohledu nad prostitucí. Došlo k zrušení nevěstinců a jejich zřizování a udržování se trestá podle trestního zákona o kuplířství.⁵² Státní správa se má postarat o zřízení ústavů, ve kterých se dostane prostitutkám příležitost k nápravě. Osobám mladším 18 let, které vedou nemravný život, bude věnována péče ze strany veřejné správy a opatření k jejich nápravě.⁵³

Pokuty za trestné činy mohly být buď peněžitým trestem, nebo odnětím svobody. Pokud někdo z nedbalosti uvede jiného souloží nebo jiným způsobem v nebezpečí pohlavní nákazy, dopouští se trestného přestupku a může být potrestán vězením od jednoho dne do jednoho měsíce nebo peněžitým trestem od 50 Kč do 10 000 Kč.⁵⁴ Kdo to však udělá vědomě, dopouští se těžkého přečinu, trestaného vězením od čtrnácti do osmi měsíců.⁵⁵

Přestupky trestané soudem se také dopouštějí ti, kdo se vybízí nebo nabízí ke smilstvu a ti, kdo svádí ke smilstvu osobu mladší 16 let.⁵⁶ Trestem je vězení od jednoho dne do jednoho měsíce nebo peněžitý trest od 50 Kč do 10 000 Kč.⁵⁷ Kdo provozuje smilstvo pohoršlivým způsobem pro spoluobyvatele domu nebo sousedy, toho čeká vězení od jednoho dne do jednoho měsíce, avšak pokud je pohoršována mládež je potrestán vězením od čtrnácti dnů do tří měsíců.⁵⁸

Velkou změnou oproti reglementaci bylo úplné zrušení lékařských knížek. Došlo také k zrušení spisů, týkajících se dozoru nad prostitutkami. Cílem abolicie bylo úplné zrušení prostituce, to se však nepodařilo.

⁵¹ Zasedání Národního shromáždění československého roku 1922. [cit.: 3.05.2022]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t3598_00.htm

⁵² *Věstník ministerstva veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy* [online]. 1. Praha: Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, 1919. str. 256 [cit. 3.05.2022].

⁵³ Zasedání Národního shromáždění československého roku 1922. [cit.: 3.05.2022] Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t3598_00.htm

⁵⁴ *Věstník ministerstva veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy* [online]. 1. Praha: Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, 1919, str. 256 [cit. 3.05.2022].

⁵⁵ tamtéž

⁵⁶ tamtéž

⁵⁷ tamtéž

⁵⁸ tamtéž

1.7.3 Kritika abolice

Zákon nebyl zcela účinný a to se projevilo krátce po jeho schválení. Hlavní problém abolice byl ten, že policie a lékaři mohli zasáhnout jen v případě stížnosti nebo pokud byl nějakým způsobem narušován veřejný pořádek. Další z problémů byl ten, že abolice otevřela dveře prostitutkám přicházejících z Německa a Rakouska. To mělo za následek konkurenci českých prostitutek, které se snažily ty německé a rakouské dohnat lepším vzhledem a ošacením, důsledkem byly nedostatečné finance na jídlo, což vedlo k zhoršení zdravotního stavu.⁵⁹ Zároveň začaly brát více klientů za den a neměly čas se nechat zcela vyléčit z různých pohlavních chorob. V Praze se začalo vyskytovat mnoho alternativních nevěstinců a abolice nesplnila ani hlavní cíl, kterým bylo snížení pohlavních nemocí, naopak během dvou let došlo k zvýšení výskytu venerických chorob.⁶⁰

Dalším problémem byl, že spousta lékařů nebyla dostatečně obeznámena se zákony zmíněného zákoníku a nevěděli, jak například probíhají kontroly u nemajetných a osoby podezřelé z pohlavních chorob nebyly předvolávány k lékařským prohlídkám. Další z výtek se týkaly chování policie, která v mnoha případech prokazovala značný nezájem vůči prostituujícím.

Jako pozitivní následek zákona o potírání pohlavních nemocí můžeme označit fakt, že došlo k šíření informací ve školách a došlo k větší informovanosti mládeže o riziku přenosu pohlavních chorob a jejich následcích.

⁵⁹ LENDEROVÁ, Milena. *Dějiny každodennosti "dlouhého" 19. století*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2005, str. 169

⁶⁰ tamtéž, str 169.

1.8 Prostituce mezi reglementací a abolicí v dobovém tisku

V této části se zaměřím na textovou analýzu dobového tisku. Zejména se zaměřím na rok 1921-1923 a medicínský diskurs. Téma prostituce bylo ve 20. letech 20. století velmi živé, a proto využívám i tisk z širšího časového období oproti vymezení v úvodu. Použiji obsahovou analýzu a jako první představím vybraný tisk, se kterým budu pracovat. Definuji jednotlivé diskursy, které jsou cílem mého zkoumání.

1.9 Dobový tisk v 19. století

Dobový tisk byl v první polovině 19. století značně omezený. Po revolučním roce 1848 přibýlo velké množství nových novin. Nejradiálnější skupinou byli revolucionáři, mluvčím této skupiny byl Josef Václav Frič a jejich hlavními novinami byl *Pražský večerní list*.⁶¹ V Čechách byla nejvlivnější umírněná skupina obrozenců, která požadovala pro český národ sociální změny. V dubnu 1848 začaly vycházet *Národní noviny*, ve kterých jako vedoucí redaktor pracoval Karel Havlíček Borovský. *Národní noviny* byly zakázány v lednu 1850 a K. H. Borovský začal vydávat časopis *Slovan*.⁶² Nejvlivnějším moravským médiem byly umírněné *Moravské noviny*, které vycházely od roku 1848. Redaktory se stali Alois Vojtěch Šembera a František Matouš. Nejrozšířenější noviny na Moravě však byl týdeník *Moravské národní noviny*, vycházející od roku 1849 až 1851.⁶³

K rozmachu novin a časopisů pomohlo především zrušení cenzury, obnovení parlamentárního života a rozvoj rozličných myšlenkových proudů. „*Důležitou roli hrály noviny a časopisy také během obrovských změn, kterými procházely politické strany v habsburské monarchii v letech 1848 až 1914, kdy se honorační strany postupně transformovaly v masové.*“⁶⁴ Rozdíl mezi českým a německým tiskem byl značný, v prvé řadě se rozdíl týkal počtu vydávaných novin. V Čechách po roce 1860 vycházely pravidelně čtyři významné české deníky, jednalo se o *Čas*, *Národní listy*, *Pozor* a *Pražské noviny* s celkovým nákladem přes 7000 výtisků.⁶⁵ V 90. letech 19. století dochází k vzestupu českých periodik, dochází k velkému rozmachu, u českých novin se míra růstu

⁶¹ VONDRUŠKA, Vlastimil. *O svobodě myšlení*. Brno: MOBA, 2021, str. 184

⁶² tamtéž, str. 185.

⁶³ tamtéž, str. 186.

⁶⁴ MALÍŘ, Jiří. *Role periodického tisku při přechodu od honoračních stran ke stranám masovým na příkladu Moravy* [online]. 2013, 81-108 [cit. 2022-05-16], str. 6.

⁶⁵ Matoušek, Josef: *Úsilí o český deník 1860 a založení Národních listů*. Česká revue 21 (1928) str. 84.

zvedla o 256 % a u německých pouze 90 %.⁶⁶ Nové české noviny a časopisy oslovovaly stále více zájmových a profesních skupin.

1.9.1 Dobový tisk ve 20. století

Struktura prvorepublikového tisku se vytvářela již v období Rakouska-Uherska, vytvářela se v souvislosti se vznikem politických stran koncem 19. století. Silnou pozici měl především stranický tisk, skrze něj politické strany komunikovaly se svými voliči. Z deníků se jednalo především o národně demokratické *Národní listy*, které vznikly na přelomu 50. a 60. let 19. století, kdy si česká politická reprezentace uvědomila význam denního tisku a začala usilovat o vznik politického deníku. Na schůzce v roce 1860 se skupina ve složení F.L. Rieger, F. Palacký, J.E. Purkyně, F. Šimáček aj. rozhodla založit noviny, které se měly stát tribunou českých liberálů.⁶⁷ Bylo rozhodnuto, aby se o koncesi pro vydávání novin ucházel někdo, kdo není spojován s politickou činností. Byl zvolen Julius Grégr, který působil jako advokátní koncipient ve Frýdlantu. První číslo vyšlo 1. ledna 1861 v nákladu 7000 výtisků.⁶⁸

Jedním z deníků bylo sociálně demokratické *Právo lidu*, vydávané mezi lety 1893 až 1948. Deník vznikl v roce 1893 v Hradci Králové jako sociálně demokratický časopis. Vydavatelem byl E. Švagerka. V roce 1897 se z *Práva lidu* stal ústřední orgán Československé strany sociálně demokratické dělnické. Kolem roku 1920 byli v redakci především zástupci levice (např. Šmeral, Olbracht aj.) jediný příznivec pravice byl A. Němec.⁶⁹ došlo ke sporu, který vygradoval, a levicoví redaktori začali vydávat vlastní noviny, kterými bylo *Rudé právo*. Po sloučení ČSSD a KSČ v roce 1948 bylo vydávání zastaveno.

Další deník vycházel v roce 1907, původně pod názvem *České slovo*, jednalo se o ústřední deník Československé strany socialistické. Během první světové války došlo k pozastavení jeho tisku a k obnovení došlo až v roce 1918.⁷⁰ Vydavatelem *Českého slova* byl Melantrich. Vycházelo ranní a večerní vydání v nákladu přes 650 000 výtisků denně.

⁶⁶ MALÍŘ, Jiří. *Role periodického tisku při přechodu od honoračních stran ke stranám masovým na příkladu Moravy* [online]. 2013, 81-108 [cit. 2022-05-16], str.7

⁶⁷ Beránková, Milena: *Dějiny československé žurnalistiky: Český periodický tisk do roku 1918*. 1981, Praha, str. 123.

⁶⁸ tamtéž

⁶⁹ VONDRUŠKA, Vlastimil. *O svobodě myšlení*. Brno: MOBA, 2021, str. 210.

⁷⁰ tamtéž str. 210.

České slovo se udrželo i během Protektorátu a od roku 1944 bylo vydáváno s týdenní periodicitou.⁷¹

Jako poslední známý deník bych zmínila agrární deník *Venkov*, vycházel v letech 1906 až 1938 a byl to ústřední tiskový orgán agrární strany. Během monarchie byl provládním tiskem. Šéfredaktorem byl Karel Jonáš a přispívali do něj například: F.X. Šalda, A. Novák a další.⁷²

Stranická politika se prosazovala především na stránkách ranních vydání, kde si příznivci mohli přečíst výtahy z usnesení, reakce na činnosti konkurenčních stran, stranické projevy aj. Odpolední vydání byla pestřejší a zajímavější pro mnoho čtenářů. Byly orientovány populárně, lidé si mohli přečíst zajímavosti ze sportu, kultury, objevovaly se tam i přílohy pro ženy a děti. Večerní vydání, neboli večerníky, mívaly lákavější podobu s výraznějšími titulky, obsahovaly různé fotografie, takže jejich tisk byl náročnější.⁷³

Významnou roli při vydávání tisku hrály tiskové koncerny, největším koncernem v Československu byl Melantrich, který vydával zejména tisk pro Československou stranu národně socialistickou.⁷⁴ Počátky Melantrichu nalezneme již v roce 1898. Tiskařské družstvo České strany národně sociální, začalo v březnu 1907 vydávat deník *České slovo*, následně toto družstvo zakoupilo dům na Václavském náměstí a přijalo název Melantrich.⁷⁵ V čele Melantrichu stál po celé období 1. republiky Jaroslav Šalda, pod jehož vedením se stal Melantrich nejvýznamnějším vydavatelským koncernem meziválečného Československa.

I jiné strany disponovaly silným vydavatelským zázemím. Druhý největší koncern meziválečného Československa byly tiskařské a nakladatelské podniky Novina, které si počátkem 30. let vybudovaly v Praze na Florenci zázemí s moderní tiskárnou.⁷⁶ Jejich ústředním tiskovým orgánem byl deník *Venkov*, Novina vydávala zejména tisk

⁷¹ tamtéž str. 210.

⁷² BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky:: Český a slovenský tisk v letech 1918-1944*. 1988. Praha, 1988. str. 145

⁷³ *Média v období první republiky* [online]. In: . 2022 [cit. 2022-05-10]. Dostupné z: http://www.dvacatestoleti.eu/data/files/MH_ML_4_1R.pdf

⁷⁴ VONDRUŠKA, Vlastimil. *O svobodě myšlení*. Brno: MOBA, 2021, str. 212

⁷⁵ *Média v období první republiky* [online]. In: . 2022 [cit. 2022-05-10]. Dostupné z: http://www.dvacatestoleti.eu/data/files/MH_ML_4_1R.pdf

⁷⁶ tamtéž

Republikánské strany zemědělského a malorolnického lidu. Kromě toho vydával koncern v Praze ještě deníky *Večer*, *Lidový deník* nebo brněnskou *Svobodu*.⁷⁷

Lidová strana ovládala Československou akciovou tiskárnu (ČAT), která byla založena v roce 1911.⁷⁸ ČAT se usadila v Praze na Karlově náměstí v novém tiskovém prostředí. Kromě deníku *Lidové listy*, který byl ústředním orgánem, vydával ČAT ještě například brněnský *Den* či olomoucký *Našinec*.⁷⁹

Lidová tiskárna Antonína Němce vydávala Listy Československé sociálně demokratické strany dělnické. Ústředním tiskovým orgánem byly deníky *Právo lidu* a *Večerník Práva lidu*.⁸⁰

Ústředí tisku Komunistické strany Československa sídlilo od konce 20. let v Karlíně, jejich hlavním tiskovým orgánem bylo od počátku 20. let *Rudé právo*. Součástí byl také večerník *Rudého práva*. Zvláštní postavení měly *Haló noviny*, zpravodajský a informační list, který formálně KSČ nepatřil, ale zastával její politickou linii.⁸¹

Mezi další tiskové koncerny můžeme zařadit vydavatelský podnik Čechie, který vydával tisk živnostenské strany. Jednalo se například o deníky *Národní střed*, *Nový večerník* či *Československý deník*. Deník *Národní osvobození* vznikl v roce 1924, vydavatelem byla akciová společnost Pokrok.⁸²

Mezi vydavatelský koncern, který se nehlásil k žádnému politickému hnutí patřilo například brněnské tiskové vydavatelství Globus, vydával např. deníky *Moravské noviny* a *Moravská orlice*. Jako poslední bych zmínila brněnský vydavatelský podnik rodiny Stránských, ve kterém vycházely *Lidové noviny*. Mezi čtenáři byly oblíbené sloupky a fejetony Karla Čapka, rozhlázky Eduarda Basse, úvodníky F. Peroutky atd. Tento list byl spojený s osobou Ferdinanda Peroutky, který byl odpovědným redaktorem a i autorem většiny zásadních článků.⁸³

⁷⁷ tamtéž

⁷⁸ tamtéž

⁷⁹ tamtéž

⁸⁰ VONDRUŠKA, Vlastimil. *O svobodě myšlení*. Brno: MOBA, 2021, str. 210.

⁸¹ *Média v období první republiky* [online]. In: . 2022 [cit. 2022-05-10]. Dostupné z: http://www.dvacatestoleti.eu/data/files/MH_ML_4_1R.pdf

⁸² tamtéž

⁸³ tamtéž

1.9.2 Tiskové zákony

V roce 1920 vznikla ústava, která měla zaručovat svobodu tisku, ovšem pouze v mezích platných zákonů. Mezi nejdůležitější patřil tiskový zákon, který však republika převzala z období rakousko-uherské monarchie. Přes mnoho snah, pokusů a naléhání ze stran novinářů na vytvoření nového zákona platila tato zastaralá novela v období celé první republiky.⁸⁴ Tiskový zákon určoval, co musí být v tiráži každého tiskopisu a zakládal také pozici tzv. odpovědného redaktora. Odpovědný redaktor nesl trestně právní zodpovědnost za veškeré prohřešky proti platným zákonům. Jako další nařízení tento zákon obsahoval nařízení o předkládání povinných výtisků odpovědným státním úřadům v místě vydání.

Mezi další legislativní opatření, která omezovala práci novinářů patřil například zákon o mimořádných opatření z roku 1920, zákon na ochranu republiky z roku 1923, zákon o změně příslušnosti trestních soudů a odpovědnosti za obsah tiskopisu ve věcech křivého obvinění a urážek na cti z roku 1924.⁸⁵

⁸⁴ VONDRUŠKA, Vlastimil. *O svobodě myšlení*. Brno: MOBA, 2021, str. 213.

⁸⁵ *Média v období první republiky* [online]. In: . 2022 [cit. 2022-05-10]. Dostupné z: http://www.dvacatestoleti.eu/data/files/MH_ML_4_1R.pdf

2. Diskursy

V této kapitole se zaměřím na diskursy, především tedy na medicínský diskurs, jelikož hrál důležitou roli při reglementaci i abolicí. Budu vycházet z dobového tisku, a to hlavně z roku 1922. Zaměřím se na periodika, kde se lékaři vyjadřovali k problému prostituce. Pokusím se sledovat, jak nahlíželi na reglementaci a abolicí. Pokusím se identifikovat posuny významů v daných diskurzech, ověřím, zda lze sledovat vzájemnou provázanost a to i s ohledem na posuny v užívaném pojmosloví a významech.

2.1 Medicínský diskurs

V 19. století došlo k rozvoji lékařské péče, populace v rozvinutých regionech byly schopné odolávat větším epidemiím, které lidstvo dříve sužovalo, a epidemie již nebyly taková demografická brzda. Došlo k rozvoji medicíny hlavně díky novým lékům, zavedením očkovaní aj. Od počátku 20. let se začal rozvíjet nový lékařský obor, kterým bylo sociální lékařství. „*Sociální lékařství je vědní, medicínský a interdisciplinární obor, který se zabývá zdravím populace a péčí o zdraví ve společnosti.*“⁸⁶ Sociální lékařství využívá informační, poznatkovou i metodickou základnu, díky kterým popisuje a hodnotí zdravotní situace a hodnotí zdravotní stav obyvatelstva.⁸⁷ Sociální lékařství studuje stav, úroveň a vývoj zdraví lidí, zabývá se zvládáním sociálně zdravotních problémů.⁸⁸ Kriticky hodnotí výkonnost a kvalitu zdravotnického programu a usiluje o její zvýšení.⁸⁹ Současně připomíná, že některá opatření musí být realizována i z hlediska jednotlivých sociálních skupin i populace jako celku, proto se opírá o statistiku, epidemiologii, sociologii, demografii a informační technologie.⁹⁰

V oblasti prostituce byl stále velký problém pohlavně přenosné choroby. Reglementace přišla se zavedením lékařských knížek, které byly využívány také k evidování záznamů o nemocech a pohybech prostitutek, i tak ale existovalo mnoho tajných prostitutek a zároveň se péče nevěnovala nakaženým mužům, kteří i tak mohli nemoci dále roznášet (viz kapitoly výše). Problém, který vyvstává je, že v roce 1852 nebyl tisk v českých zemích ještě tak rozšířen, jak jsem psala v předchozí kapitole. Existovalo

⁸⁶ HOLČÍK, Jan, Adolf ŽÁČEK a Ilona KOUPILOVÁ. *Sociální lékařství*. 3., nezměn. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, str. 7.

⁸⁷ tamtéž

⁸⁸ ČELEDOVÁ, Libuše a Jan HOLČÍK. *Sociální lékařství a veřejné zdravotnictví pro studenty zubního lékařství*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018.

⁸⁹ tamtéž

⁹⁰ tamtéž

jen pár deníků, které vycházely, avšak v důsledku nedostatečného zastoupení jevů, které chci sledovat, se zaměřím spíše na rok 1922 a články, které se věnovaly například proměně právního režimu, tak, jak ji autoři sledovali.

Pokud však mám vycházet i z 19. století, důležitým z oblasti medicíny byl *Časopis lékařů českých*, který vycházel pod Spolkem lékařů českých a České lékařské společnosti J. E. Purkyně. Zde je mnoho zmínek o prostituci, například v čísle 23 z roku 1882 zmiňují, že lékaři dostávali za vyšetření prostitutky 50 krejcarů a dále zmiňují i jiná nařízení, mezi která například patří, že se nevěstka nesmí v noci procházet sama po ulicích, jelikož by mohla být zatčena.⁹¹ V čísle 18 z roku 1890 je v časopise zmíněno, že u prostitutek se podráždění pohlavních orgánů, ve smyslu puchýřků vyskytuje častěji než u běžné populace, jelikož provozují své povolání i během menstruačního období, kdy jsou orgány náchylnější k podráždění.⁹²

Důležitou osobou v 20. letech 20. století byl Jan Klepetář.⁹³ Zajímal se o prostituci a své články uveřejňoval v časopise *Přítomnost*, kde detailně popisoval život a prostředí prostitutek. V jeho člancích je poměrně snadné sledovat, jak se měnil náhled jednotlivých autorů na aboliční zákon. Jan Klepetář byl představitel pražské bohémské scény dvacátých let. Při psaní článku využíval autentického pozorování prostitutek, především jejich každodenního života. Poté, co začal psát do časopisu *Přítomnost*, začal používat pseudonym Jaromír Novák. Do časopisu *Přítomnost* psalo více autorů, kteří se zajímali o téma prostituce. Časopis *Přítomnost* byl založen v roce 1924, vznikl poté, co T. G. Masaryk věnoval finanční dar novináři F. Peroutkovi s cílem založit „Hradní“ časopis.⁹⁴ Mezi další patří například Ladislav Procházka, který se zajímal o prostituci a zákon. V roce 1924 napsal do periodika *Přítomnost*, ročník I. pod nákladem Fr. Borového: „...každá regulace prostituce jako morálního zla cestou zákonitou, nařízeními, zákazy, tresty atd. naprosto marna a bezúčelná. Všecky pokusy, odstraniti ji jakožto nemoc společnosti lidské, odjakživa a všude selhaly. Není nemocí., nýbrž příznakem jiné základní nemoci. Právě tak horečka není sama nemocí, nýbrž příznakem, a základní nemocí, kterou je vyléčiti, je na př. zánět plic: uzdraví-li se plíce, zmizí i horečka. Tak i zde: základní nemocí je úpadek

⁹¹ *Časopis lékařů českých* [online]. 1882 [cit. 2022-05-11]. ISSN 0008-7335. Str. 397

⁹² *Časopis lékařů českých* [online]. 1890 [cit. 2022-05-11]. ISSN 0008-7335. Str. 353

⁹³ pozn.: J. Klepetář vystudoval medicínu na lékařské fakultě. V roce 1928 byl odsouzen na doživotí za účast na vraždě M. Vörösmartyové, v roce 1937 byl podmíněčně propuštěn. Od roku 1937 žil v cizině a poté získal občanství v USA. (Klepetář, Jan. *Millennium publishing* [online]. 2015 [cit. 2022-06-14]. Dostupné z: <http://www.nakladatelstvimmillennium.cz/klepetar-jan/>)

⁹⁴ *Přítomnost: O nás. Přítomnost* [online]. 2021 [cit. 2022-06-14]. Dostupné z: <https://www.pritomnost.cz/o-nas/>

*mravní, podaří-li se ten zhojiti, zmizí i příznak — prostituce.*⁹⁵ Zde v tomto sloupci popisuje, že prostituce sama o sobě není nemoc, ale problém se nachází u prostitutek, které jsou příčinou prostituce. Ženy i muži by se podle něj měli naučit odříkání. Dále popisuje, že prostituce se vyskytuje na základě mravní úrovně národa. Kritizuje muže, jelikož od nich jde poptávka, prostitutky mají jen nabídku, která by byla k ničemu, kdyby se muži dokázali držet a neměli potřebu ukojovat své potřeby souloží na jednu noc.⁹⁶ Dále kritizuje stát, který si má s prostitucí poradit, nechce se však vrátit k reglementaci, jelikož je to krok zpět po stránce zdravotní, právní i demokratické.

V časopise *Rozmach*,⁹⁷ vychází článek od Jana Scheinosta s názvem *Pro čest armády*. Jan Scheinost byl český novinář a politik. Mezi lety 1923 a 1927 vydával spolu s Jaroslavem Durychem časopis *Rozmach*. Jeho článek vychází 20. prosince 1923, zabývá se památkou 28. října a popisuje zde mj. také invaliditu, kde se zmiňuje, že invalidita je výsostí a její harmonický zákon byl ten, že invalidita tělesná musí být předstižena invaliditou morální.⁹⁸ Mezi invaliditu morální uvádí jako příklad mravní útlak druhých, podporování prostituce, lichvu aj.⁹⁹ Zajímavostí zde je, že prostituci přirovnává k morální invaliditě.

Ve *Věstniku českých lékařů*, kde jako hlavní orgán funguje Ústředí Jednoty Československých lékařů a českých lékařských komor z roku 1925 v ročníku 37 zmiňuje Karel Ulrich přeloženou pasáž z francouzštiny od Abrahama Flexnera, kde uvádí, že stav v Paříži byl velmi podobný tomu, jaký se odehrával v Českých zemích, ne-li horší.¹⁰⁰ Karel Ulrich zmiňuje, že jako lékař vidí bezúčelnost v reglementaci, a že lékařské prohlídky vůbec nesnížily stav nakažených. Odsuzuje celý systém reglementace. Zmiňuje zde, že počet venerických nemocí je přímo úměrný počtu mimomanželských souloží, k nimž reglementace neubírala příležitosti.¹⁰¹

⁹⁵ *Přítomnost* [online]. 1. 1924 [cit. 2022-05-11]. Str. 91

⁹⁶ tamtéž

⁹⁷ pozn.: čtrnáctideník pro politiku a národní kulturu, založený spisovatelem Jaroslavem Durychem, z roku 1923.

⁹⁸ *Rozmach: Čtrnáctideník pro politiku a národní kulturu* [online]. 1. 1923 [cit. 2022-05-12]. ISSN 1803-4594. Str. 71

⁹⁹ tamtéž, str 71.

¹⁰⁰ *Věstník českých lékařů: orgán Ústředí Jednoty Československých lékařů a českých lékařských komor* [online]. 37. 1925 [cit. 2022-05-12].

¹⁰¹ tamtéž

Zajímavým úkazem je tabulka, která vychází z práce H. Pelce.¹⁰² V tabulce (tab. 1) je znázorněn počet pohlavních chorob v roce 1921 a následně v roce 1926. H. Pelc tuto tabulku zveřejnil v *Časopise českých lékařů* v roce 1927 v čísle 36, a poté ji ještě otiskl do své knihy s názvem *Zdravotní stav obyvatelstva Československé republiky v jejím prvním desetiletí*, která vyšla v roce 1929 v Praze. Názorně vidíme, že úbytek příjící obnáší kolem 50 %, zatímco úbytek kapavky není zdaleka tak značný. Rapidní pokles ukazuje měkký vřed.

Tab. 1

	Syfilis				Kapavka		
	1921	1926	úbytek v %		1921	1926	úbytek v %
Muži	204	101	50,4	Muži	419	371	11,4
Ženy	75	37	50,6	Ženy	87	82	5,7
Celkem	137	68	50,5	Celkem	248	221	10,9
Měkký vřed				Pohlavní choroby			
	1921	1926	úbytek v %		1921	1926	úbytek v %
Muži	93	28	69,9	Muži	717	500	30,1
Ženy	11	3	72,7	Ženy	173	122	29,5
Celkem	51	15	70,6	Celkem	435	304	30,0

Tabulka převzata z práce Pelc H.: Co znamená nedávný pokles pohlavních chorob, *Čas. čes. lékařů*, č. 36, roč. 1927.

V tabulce č. 1 vidíme značný úbytek příjice, zatímco kapavka nijak výrazně nepoklesla. Mohl to způsobovat fakt, že na příjice existovaly poměrně funkční léky, zatímco na kapavku nebyly žádné vyzkoušené, radikální léky. Vznikla nová antisifilitika. Například Schendel obhájí bismut, jako nové antisifilitikum, říká, že díky jeho objevení v terapii ubylo mnoho případů příjice.¹⁰³ Zatímco Jadassohn hájil salvarsan jako příčinu poklesu příjice.¹⁰⁴ Avšak nemůžeme vyložit úbytek příjice jenom díky vzniku nových antisifilitik. Rozdíl mezi příjicí a kapavkou je ten, že příjice se většinou chytí jednou za život, kdežto kapavku můžeme dostávat opakovaně.

¹⁰² pozn.: Hynek Pelc byl český lékař a univerzitní profesor. Kromě odborných článků v časopisech napsal i řadu knih a to zejména o zdravotním stavu populace. Byl autorem první učebnice s názvem *Sociální lékařství*, jedním z jeho známých názorů je, že prostituce rozhodně patří ke společenským faktorům, které působí na zdraví populace. Nejvíce se zabýval pohlavními chorobami a zdravou výživou.

¹⁰³ PELC, Hynek. *Zdravotní stav obyvatelstva Československé republiky v jejím prvním desetiletí*. Praha: Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, str. 130.

¹⁰⁴ tamtéž, str. 130

Pro porovnání můžeme použít jinou tabulku od H. Pelce z roku 1906, 1907 a 1908, kde zkoumal především ženy prostitutky a jejich nemoci. Tabulka vychází z periodika *Zpráva o poměrech zdravotních v království Českém roku*. Týká se pouze prostitutek, které se nechaly zapsat a měly zdravotní knížky. Nejvíce prostitutek bylo ve věku od 17 do 22 let, nejméně poté ve věku 29 až 42 let. Mezi nejmladší prostitutky patřily dívky ve věku od 15 do 17 let. Prostitutka, která měla 18-19 let se již za nejmladší nepovažovala. V tomto periodiku se zaměřil na vřed a příjice.

Tab. 2

Rok	Součet žen	Zdrávo	S vředem	Příjice
1906	142	49	19	39
1907	124	37	14	31
1908	139	40	12	41

Tabulka převzata z práce Pelce. H: *Zpráva o poměrech zdravotních v království Českém roku*, z roku 1910.

Při porovnání těchto dvou tabulek můžeme vidět, že se počet nakažených žen od roku 1906 až do roku 1922 nijak moc nelišil. Zajímavější pohled je na počet zemřelých v důsledku venerických chorob. V roce 1906 podleho venerickým chorobám 672 prostituovaných z toho 84 na vřed a 137 na příjice. V roce 1907 to bylo 705 prostituovaných z toho 99 na vřed a 182 na příjice a v roce 1908 to bylo 597 prostituovaných, z toho 75 podleho vředu a 143 příjicím.¹⁰⁵ Dále H. Pelc zmiňuje, že „pokud se žena stýká v krátkém čase s více muži, nebezpečí nákazy stoupá v kvadratickém poměru k počtu týchž individuí.“¹⁰⁶ Jedním ze zjištění je, že venerických chorob u zapsaných prostitutek ubývá, a velkou část podílející se na přetrvávání venerických chorob tvoří prostitute tajná.

Další periodikum zabývající se prostitucí a medicínou je *Revue v neuropsychopathologii, terapii, veřejné hygieně a lékařství sociálním*. Zmínky o prostituci zde nacházíme v článcích z roku 1921, 1922 a 1923. Autor zde kritizuje reglementaci z toho důvodu, že podle odhadů lékařů se vymyká lékařské kontrole pětkrát tolik prostitutek, než je pod lékařským dohledem. Tím pádem kritizuje celý policejní dohled, který nebyl dostatečně schopný uhlídat veškeré prostituující. Příkládá příklad, kde

¹⁰⁵ *Zpráva o poměrech zdravotních v království Českém roku* [online]. 1910. 1910 [cit. 2022-05-16]. Str. 191

¹⁰⁶ tamtéž str. 192

žena, která ve své zdravotní knížce měla napsáno, že je zdráva žalovala bohatého muže, že ji nakazil kapavkou. Ohradila se tím, že v den soulože byla prohlédnuta a lékař usoudil, že zdráva je. U soudu ji sdělili, že slovo „zdráva“ nemůže brát doslovně, jelikož byla s kapavkou léčena několikrát a nedá se vyloučit kapavka chronická.¹⁰⁷ Dále autor zmiňuje, že není v lékařské moci vyléčit veškeré případy kapavky a příjice, i kdyby nevěstky prohlížel každý den. Lékaři učinili závěr, že lékařsky nejde na reglementaci nic zlepšit, ani nelze reglementaci jako takovou dále držet.¹⁰⁸

V periodiku z roku 1921 upozorňuje, že je potřeba osvěta o venerických chorobách. Je potřeba seznamovat manžele se zdravotním příkázáním a je zapotřebí se nevyhýbat problému venerických chorob, jelikož tu byly, jsou a budou. Věří, že nový zákon napraví neschopnost reglementace.¹⁰⁹

V časopise *Přírodní lékař* z roku 1916 je článek od Českého spolku Kneipp.¹¹⁰ V článku se píše, že všechny nevěstky již v prvním půllétě své živnosti onemocní kapavkou a skoro nikdy se z ní nevyléčí a polovina nevěstek onemocní v prvním roce příjicí.¹¹¹ Muži si následně nejsou vědomi toho, jaké nebezpečí z toho, že onemocní venerickou chorobou pro ně vyvstává. Pro ně, jejich ženy a jejich potomky. Často se muži nakažení od nevěstky nenechají ošetřit lékařem, nýbrž jen nějakým svým kamarádem.¹¹² Lékaři předpokládají, že 10 % všech mužů vstupují do manželství s vleklou kapavkou. Nevěstky i muži se daleko více báli příjice než kapavky, muži se dávali léčit jen, dokud měli kožní projevy a nadále v léčbě nepokračovali. Na nevyлéčenou příjici upozorňovalo až mrtvé dítě.¹¹³

V periodiku *Zdraví lidu*, časopisu pro zdravotnictví popisuje autor, kterým je František Velich, „že pro dobré vyléčení příjice, je potřeba se během léčby zdržet alkoholu, úplného vyléčení však lze dosáhnout až po několika letech. Důležitým je, aby příjice léčil

¹⁰⁷ *Revue v neuropsychopathologii, terapii, veřejné hygieně a lékařství sociálním* [online]. 19. 1922 [cit. 2022-05-16]. Str. 316-317

¹⁰⁸ tamtéž, str. 317

¹⁰⁹ *Revue v neuropsychopathologii, terapii, veřejné hygieně a lékařství sociálním* [online]. 18. [cit. 2022-05-16]. Str. 181

¹¹⁰ pozn.: Český spolek Kneipp vznikl v roce 1983, zakladatelem byl Emanuel Salomon. Spolek se řídil zásadami faráře Sebastiana Kneippa, sám Emanuel byl přesvědčený vegetarián, nekuřák a abstinent, věřil v sílu vody, která vyléčí všechny choroby. (BOBIKOVÁ, Lenka. Zakladatel Českého Kneippu: Bez bot a někdy i bez šatů. *Novinky.cz* [online]. Brno, 2014 [cit. 2022-06-14].)

¹¹¹ *Přírodní lékař: časopis věnovaný přirozenému způsobu života a přírodnímu léčení vůbec* [online]. 21. [cit. 2022-05-17]. ISSN 1804-1973. Str. 168

¹¹² tamtéž, str. 168

¹¹³ tamtéž, str 169

*lékař a ne nějaký šarlatán. Jako druhou závažnou chorobu popisuje kapavku. I tato nemoc může trvat léta a i po letech může stále být nakažlivá. I tato nemoc musí být léčena lékařem a ne někým bez lékařského vzdělání.*¹¹⁴ Pro boj proti pohlavním nemocím zdůrazňuje úpravu sociálního zdravotnictví a i výchovu v tomto směru.

Posledním periodikem, které zmíním v souvislosti s prostitucí a medicínou je *Věstník ministerstva veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy*. Věstník vycházel od roku 1919 až do roku 1935. V roce 1920 napsal Dr. Jaroslav Janko článek o rozšíření pohlavních nemocí. Dr. Janko rozeslal dotazníky lékařům, které se týkaly prostituce v městech, kde pracovali, a které měli vyplnit a zaslat je zpět. Z rozeslaných 670 dotazníků se vrátilo 285. Otázky se týkaly pohlavních chorob a toho, kolik nemocných bylo ošetřeno v nemocnici od 4. května do 10. května.¹¹⁵

Tab. 3

Léčení	Kapavka	Měkký vřed	Syfilis	Celkem nemocných
V soukromé praxi	430	63	251	744
V klinikách a nemocnicích	215	65	325	605
Celkem nemocných	645	128	576	1349

Tabulka převzata z práce J. Janka: Rozšíření pohlavních nemocí, periodikum *Věstník ministerstva veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy*, č. 7, roč. 1920¹¹⁶

Z této tabulky tedy vychází, že kapavka byla ze dvou třetin léčena v soukromé praxi.¹¹⁷ Zároveň se z dalších údajů dozvídáme, že muži se nechávají více léčit doma, zatímco ženy více v nemocnicích. Důvodem je však to, že ženy jsou do nemocnic posílány nuceně.

V článku z roku 1923 se MUDr. H. Pelc vyjadřuje k prostituci a zrušení reglementace ve světle čísel. V Praze bylo k roku 1923 přibližně 2000 prostitutek 10 000

¹¹⁴ *Zdraví lidu: Časopis pro zdravotnictví* [online]. 2. 1909 [cit. 2022-05-17]. ISSN 1804-2007. Str. 42-43

¹¹⁵ *Věstník ministerstva veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy* [online]. 2. 1920 [cit. 2022-05-17]. Str. 164

¹¹⁶ pozn.: dotazníky byly posílány do měst v Čechách: Praha, Budějovice, Mladá Boleslav, Dvůr Králové, Hradec Králové, Chrudim, Jičín, Karlovy vary, Kladno, Kolín, Kutná Hora, Louny, Mýto Vysoké, Náchod, Pardubice, Písek, Plzeň, Příbram, Tábor.

¹¹⁷ *Věstník ministerstva veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy* [online]. 2. 1920 [cit. 2022-05-17]. Str. 166

v republice Československé. Dále popisuje, že prostituce volné je pětkrát tolik, co prostituce bordelové, tudíž vyplývá, že infekcí bordelových musí být menší procento, než infekcí u prostitutek volných.¹¹⁸ Zároveň ale prostitutka bordelová vystaví infekci více mužů, než prostitutka volná.¹¹⁹ Pokud se lékaři zdráhají spolupracovat při reglementaci, je to z toho důvodu, že nechtějí být vinni při infekci mnoho dalších osob, jelikož reglementační prohlídka nezaručuje zdraví osob. Po zavedení zákoníku o potírání pohlavních nemocí ze dne 22. srpna 1922 byla většina nevěstinců zrušena. Následkem mělo být zvýšení pohlavních chorob, především kapavkou a měkkým vředem. To se však nestalo, zrušení reglementačních opatření se nijak neprojevilo na zvýšení pohlavních chorob.

Diagram č. 1

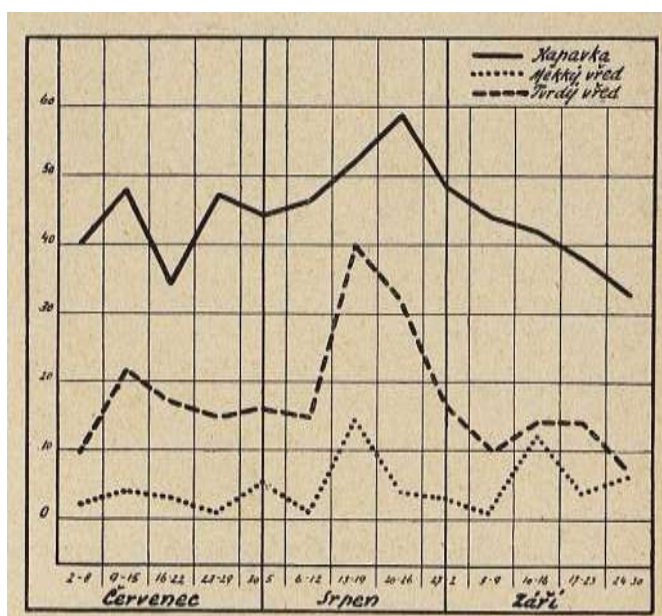

Diagram převzat z práce H. Pelce: Zrušení reglementace prostituce ve světle čísel, č. 3 roč. 1923.

Z diagramu je patrné, že zrušení reglementačním opatření nemělo na snížení nebo zvýšení pohlavních chorob žádný vliv. Bylo potřeba umožnit řádné léčení nevěstek. V Československu jich tedy bylo přibližně 10 000, a každá se musela léčit přibližně 3 měsíce v roce, ale lůžek v nemocnicích bylo málo, přibližně 633, bylo potřeba zvýšit počet lůžek pro prostituující ženy.¹²⁰

¹¹⁸ Věstník ministerstva veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy [online]. 5. 1923 [cit. 2022-05-17]. Str. 79

¹¹⁹ Věstník ministerstva veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy [online]. 5. 1923 [cit. 2022-05-17]. Str. 79

¹²⁰ Věstník ministerstva veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy [online]. 5. 1923 [cit. 2022-05-17]. Str. 79

2.2 Náboženský diskurs

Náboženství má vliv na mravní jednání lidstva. Souvisí se vzděláním, jelikož v minulém století bylo náboženství součástí výuky, kde se děti učily morálce a mravouce. Lidé věřili, že ztráta mravů souvisí se ztrátou náboženského citění.¹²¹

Na konci 19. století vznikly *Katolické listy*. Začaly vycházet v roce 1897 sloučením časopisu *Čech a Večerních novin*. Hlavním cílem Katolických listů bylo seznámit čtenáře s problémem prostituce a vzděláním. Zastávaly názor, že prostituce kazí mládež a nevěstince mají být vymáceny z okolí škol a z okolí, kde se pohybuje mládež. Kromě toho se do listů zaznamenávaly schůze sboru, kde členové sboru probírali mimo jiné i dění prostituce v hlavním městě Prahy. Z ročníku 2, roku 1898 ze dne 21.3 se dozvídáme, že v hlavním městě Praha dochází k výraznému růstu prostituce a pánové Štorch a dr. Scharf se vyslovili proti tomuto jevu a dále dr. Scharf kritizuje práci policejních sborů, které, jak se zdá, všechny kroky které podnikají, podnikají zbytečně.¹²² Z další schůze konané 14.12 téhož roku se dozvídáme, že na schůzi pan Weiss přímo navrhuje, aby se do nevěstinců nedávala voda, a následně za tento návrh sklídí potlesk. Mimo jiné pan dr. Scharf navrhuje vypudit prostituce z okolí škol.¹²³ Prostituce se nejvíce objevovala v Poštovské ulici č. 285, a tam policejní ředitel nařídil rázné zakročení.¹²⁴ Jiným jevem z konce 19. století, o němž listy píší, je prostituce na drahách. Prostitutky obchází vlak a nabízí své služby spolucestujícím.¹²⁵ Dalším cílem *Katolických listů* bylo vypuzení prostituce z hostinců. Prostituce se v hostincích dotýkala především ženské obsluhy, jelikož pod pláštěm číšnice provozovaly tajnou prostituci bez lékařských prohlídek.¹²⁶

Katolické listy fungovaly do roku 1904, kdy se vrátily pod novým vydavatelem Janem rytířem Lhotákem z Lhoty zpět na název *Čech*.

V roce 1889 v časopise *Obrana víry* vycházejícím od roku 1884 do roku 1901 je popisováno otroctví v Evropě, při němž docházelo k prodeji bílých otrokyň. K těmto případům docházelo i u nás. V Praze fungovaly velké agentury, v nichž se pohybovali agenti a agentky, kteří měli spojení s dodavateli na venkově. V Ratiboři fungovala

¹²¹ *Vychovatelské listy: časopis posvěcený zájmům křesťanského školství*. 11. Brno, 1911. ISSN 1805-6512.

¹²² *Katolické listy* [online]. 2. 22.3.1898 [cit. 2022-06-04].

¹²³ *Katolické listy* [online]. 2. 15.12.1898 [cit. 2022-06-04].

¹²⁴ tamtéž

¹²⁵ *Katolické listy* [online]. 2. 16.12.1898 [cit. 2022-06-04].

¹²⁶ *Katolické listy* [online]. 2. 12.2.1898 [cit. 2022-06-04].

kancelář, která prodala děvče do liptovského sv. Mikoláše v Uhrách.¹²⁷ Dívka zde sloužila u jednoho krčmáře. Nemohla napsat domů a byla zde střežena. Následně ji odkoupil jakýsi pán Kohn za 80 zlatých. Poté se ocitla až v Ostřihomě, kam byla prodána za 118 zlatých, a odkud se ji konečně podařilo poslat dopis matce, která celou situaci nahlásila státnímu zastupitelstvu. Dodavatelka paní Pytlíková, která celou tuto situaci způsobila, byla zavřena do žaláře na necelých 10 měsíců.¹²⁸

Od roku 1896 až 1930 vycházelo zábavné periodikum pro ženy s názvem *Ženský svět*, ve své době bylo druhé nejčtenější periodikum pro ženy v Rakousku-Uhersku. V roce 1906 v ročníku 10, kritizuje autorka názor, že je prostituce ve společnosti nutná, protože tu byla vždy, srovnává ho s nutností zločinu, který funguje na stejném principu, ale nikoho nikdy nenapadlo ho organizovat.¹²⁹ Zároveň uvádí, že dříve byla prostituce horší, jelikož bylo méně studu. Kritizuje reglementaci z toho důvodu, že zbavuje prostitutky studu skrze lékařské prohlídky, uděluje jim větší zodpovědnosti a umožňuje jim rozhodovat o sobě.¹³⁰ Povzbuzuje vznik abolicionismu, který byl v této době již plně funkční například v Anglii, a nedošlo tam k rozmachu venerických onemocnění.¹³¹ Vyzdvihuje názor víry, že je nutné vzdělávat mládež o zodpovědnosti pohlavních styků a je nutné věnovat sexuálníosti ve školách větší pozornosti.¹³² Kritizuje vliv rodiny, jelikož rodina má největší zásluhy na tom, jak jejich dítě dopadne a zákonodárce je první, kdo je vinen, pokud jeho dítě propadne prostituci. Vyjadřuje se zde i prof. Masaryk, zkoumá otázku mravního radikalismu. Říká, že: „*nebylo by prostitutky, kdyby nebylo prostituta*“,¹³³ čímž naznačuje, že muži jsou stejně vinni jako ženy a nemělo by se pohlížet nečistě pouze na ženy, ale také na muže, totiž tak, že skrze jejich poptávku vzniká i nabídka.

Časopis *Vychovatelské listy* popisuje zemskou konferenci učitelkou z roku 1910. Autorem článku je Leopold Bartoš. Jedním z představitelů zemské konference je pan Valenta, který hledá důvody zpusťlosti mládeže, zaobírá se hospodářskými vlivy, materiální tísň, nevědomostí a lehkomyšlností mládeže, dále v nemravném tisku a necudných obrázcích.¹³⁴ Hledá vinu především v nedostatečném náboženském citění,

¹²⁷ *Obrana víry: časopis věnovaný zájmům katolickým* [online]. 5. 1889 [cit. 2022-06-05].

¹²⁸ tamtéž

¹²⁹ *Ženský svět: list paní a dívek českých* [online]. 10. 1906 [cit. 2022-06-05], str. 287.

¹³⁰ tamtéž, str. 287

¹³¹ tamtéž, str. 287

¹³² tamtéž, str. 288

¹³³ tamtéž, str. 288

¹³⁴ *Vychovatelské listy: časopis posvěcený zájmům křesťanského školství* [online]. 11. 1911 [cit. 2022-06-05], str. 267. ISSN 1805-6512.

zároveň říká, že zpusťlost není především v rodinách chudých, ale v rodinách těch, kteří mají dostatek majetku, tedy že: „*tíseň materiální není vždy příčinou mravní pokleslosti*“.¹³⁵ Nejvíce zločinů se odehrává ve velkých městech, kde také přebývá nejvíce inteligence. Nejdůležitější tedy je náboženská vzdělanost, jelikož, kde není náboženský cit, projevuje se bída, a to jak tělesná, tak duševní. Autor zde kritizuje celé pokrokové hnutí, které způsobuje lhostejnost vůči mravům i náboženství. Pokrokové hnutí prosazuje myšlenky, týkající se neexistence posmrtného života a vyhnalo Krista i mravní zákon z povědomí společnosti.¹³⁶ To způsobilo, že muži začali hledat zlepšení života v rozkoších, aby zapomněli na každodenní strasti a nezabývali se dětmi a jejich výchovou.¹³⁷ Zanedbáváním výchovy byly děti nucené hledat si práci pro vlastní výdělek, čímž chlapci končili v továrnách a dívky v nevěstincích.

Podobný názor se promítá i v *Časopise katolického duchovenstva* z roku 1911, kde autor Dr. Josef Novotný uvádí náboženství, jako nejhlavnější vliv na lidskou mravnost. Zároveň s ubýváním náboženského povědomí přibývá zločinů. Příkládá Anglii jako důkaz toho, že nejvzdělanější města, mají největší počet zločinů. Netýká se to ovšem jen prostituce, stoupají také počty sebevražd, nemanželských porodů, podvodů i vraždění dětí.¹³⁸ Vzdělání samo nechrání před těmito činy, dokazuje to i akademická mládež, která tyto věci vyhledává, a zároveň se pokládají za zastánce prostituce.¹³⁹ Autor zde tedy uvádí, že pouze náboženství dokáže pohlavní pud držet na uzdě.

V českých zemích byly nejrozšířenější tři typy vyznání a to katolické, evangelické a židovské. Ve *Věstníku ministerstva veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy* autor rozděljuje počet prostitutek vzhledem k náboženství, které vyznávají. Ke katolickému náboženství se přihlásilo celkem 1110 prostitutek, činí tedy 96,1 %. K evangelickému se přihlásilo 20 prostitutek, což činí 1,7 % a k židovskému 25 prostitutek, to dělá 2,2 %.¹⁴⁰

2.3 Analytická část

V této části porovnam právní diskurs s diskursem medicínským. Z důvodu nedostatku zastoupených jevů, které jsem chtěla pozorovat, jsem nemohla tvořit analýzu dobového tisku z roku 1852, proto se zaměřím na porovnání v letech 1921 až 1923.

¹³⁵ tamtéž, str. 268

¹³⁶ tamtéž, str. 268

¹³⁷ tamtéž, str. 268.

¹³⁸ *Časopis katolického duchovenstva* [online]. 52. 1911 [cit. 2022-06-05], str. 690.

¹³⁹ tamtéž, str. 690

¹⁴⁰ *Věstník ministerstva veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy* [online]. 5. 1920 [cit. 2022-06-05], str. 90.

Nejprve vymezím právní diskurs a zákon z roku 1922 a následně provedu textovou analýzu, kde se zaměřím na postoj lékařů, jak prováděli nové zákony a jaké problémy se v lékařském diskursu objevovaly. Dále pak zanalyzuji hodnocení ze strany zákonodárců a lékařů.

2.3.1 Právní diskurs

Prvotním důvodem ke vzniku reglementace bylo rozšíření příjice. Předtím se ve společnosti objevovala kapavka, ale po zavlečení nemoci příjice, začaly být opatření zpřísnována, jelikož lékaři nevěděli, jak se s ní vypořádat. Prvotní kroky zavedla Marie Terezie, která přísně trestala mimomanželskou soulož, avšak to bylo zbytečné, a tak musela společnost změnit úhel pohledu a zaměřit se na léčení nakažených.

Jako reakce vznikla v roce 1852 reglementace, která evidovala prostitutky ať v nevěstincích, či mimo něj. Prostitutky byly nucené k lékařským prohlídkám a byla jim omezena osobní svoboda, ale jejich řemeslo bylo najednou dovolené, či minimálně trpěné. Proti tomu však lékaři protestovali a začali dokazovat její bezvýznamnost. Abolice zrušila veškerá reglementační opatření, v reglementaci vidí křivdu, protože omezuje osobní svobodu žen a muže nechává bez trestu a omezení, ačkoliv nemoci přenášejí stejně jako ženy.¹⁴¹ Jedním z problémů bylo i následné začleňování prostitutek do běžného života. Byly zapsané a tedy vedeny pod řemeslem prostitute, tím měly poté problém najít si jinou práci. V nevěstincích byly prostitutky vykořisťovány, musely se oddat každému, kdo poručil. Zároveň byl stát proti tomu, že v nevěstinci poskytnou pohlavní styk každému, a to i mládeži, které je tím značně kažena. A samozřejmě reglementace nedokázala mít pod dohledem všechny prostitutky, z důvodu tajné prostitute. Reglementace by měla význam pouze potud, pokud by prostitutky byly pouze v nevěstincích, kde je může policie kontrolovat. V Praze bylo v té době 390 prostitutek v nevěstincích a v policejních záznamech, ale celkový počet prostitutek byl kolem 10 000.¹⁴² Z těchto čísel tedy můžeme vidět, že reglementace neměla skoro žádný význam. Reglementovaná prostitutka má pouze určité místo v Praze k bydlení a pohybu, nesmí do všech ulic či lokálů. Největší chybou reglementace je opomíjení mužů, kteří mohou nakazit prostitutky a ty následně šíří nemoc dál. Lékařské prohlídky se prováděly 1-2x za týden, žena se mohla nakazit pohlavní chorobu a za noc ji přenést na tři muže, aniž by o tom věděla. To se odehrávalo především

¹⁴¹ STEIN, H. *Prostituce a zákon: zákon o potírání pohlavních nemocí* [online]. Praha: Nákladem Hornicko-hutnického nakladatelství, 1922 [cit. 2022-06-07], str. 5

¹⁴² tamtéž, str. 15.

v nevěstincích, kde prostitutka pracovala celou noc a mohla vystřídat značný počet zákazníků.

Aboliční směr vyžadoval spravedlivý boj proti pohlavním chorobám, snažil se znemožnit prostituci mladistvým skrze řádné poučování ve škole. Chtěli, aby stát bojoval proti prostituci a pokusil se ji udělat těžko dostupnou. Abolice chce spravedlivě potrestat všechny, kdo vědomě šíří pohlavní choroby a řádnou pomoc pro každého nemocného. Prostituce se samozřejmě nedá vymítit úplně, stát se má však postarat o její omezování a učinit ji méně nebezpečnou. Jedním z cílů abolice bylo úplné zrušení nevěstinců, jeden z protinázorů však byl, že zrušení nevěstinců zanechá do života spořádaných rodin výstřelky, které si jinak muži vybíjeli v nevěstincích.¹⁴³ Z řad lékařů, kteří byli zastánci abolice, vyznívá názor, že pohlavní abstinence mužům neškodí, že je to jen jakýsi předsudek z minulosti. Další protipól tvořily názory, že zrušení nevěstinců bude znamenat růst násilných činů a prznění. Důvodem k těmto názorům je fakt, že muži chodící do nevěstinců se těchto trestných činů dopouštějí nejčastěji.

Ve skutečnosti to mělo fungovat tak, že abolice a zrušení nevěstinců prostituci oddálí, není tomu tak, že by ji úplně zrušila. Ti, kteří potřebují provozovat pohlavní styk s prostitutkami si je vždy najdou, ale mládež a chudí budou mít prospěch z toho, že pro ně nalezení prostitutek nebude snadné a spíše se vrátí k počestnému životu. Abolice chce zároveň rovnost mezi muži a ženami, chce trestat stejně špatných mravů, a tak je i léčit.¹⁴⁴

Samotný zákon O potírání pohlavních nemocí z roku 1922 je rozdělen na oddíl I., II., III. a VI. Jeho znění bylo připraveno již v roce 1921, ale čekalo se na schválení zákona výbory. Zákon byl předložen ministerstvem pro veřejné zdravotnictví a tělesnou výchovu. K odstranění a omezení pohlavních nemocí se vyjádřil také sociálně-politický výbor. Chtěli povznést mravní a sociální úroveň lidu. Zároveň doporučují pečovat o školní mládež, vojsko i občany obojího pohlaví.¹⁴⁵

V oddíle I. se národní shromáždění republiky Československé usneslo na těchto paragrafech:

¹⁴³ tamtéž, str. 17

¹⁴⁴ tamtéž, str. 18

¹⁴⁵ Zpráva ze zasedání Národního shromáždění československého roku 1922. [cit.: 2022-06-07]. Dostupné z: https://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/1vo/tisky/T1332_00.htm

§ 1.: „*Nemoci, na které se vztahují ustanovení tohoto zákona, jsou: příjice, kapavka a měkký vřed.*“¹⁴⁶ Tím chce zákon bojovat proti všem pohlavním nemocem, nejrychleji hojitelný je měkký vřed, který také jako jediný neproniká do krve a není nebezpečný organismu. Horší než měkký vřed je kapavka, která je těžko léčitelná, která se může stát chronickou, pokud je špatně vyléčena. Kapavka může způsobit slepotu dětí, kde statistiky ukazují, že čtvrtina slepců je způsobena kapavkou rodičů.¹⁴⁷ Nejhorší onemocnění je příjice, která napadá celý organismus a nemocný umírá vysycháním míchy a slepotou.¹⁴⁸ V roce 1922 bylo lékařství schopno vyléčit 44 % nemocných, kteří porodili zdravé potomky.¹⁴⁹

§ 2.: „*Povinnost dáti se léčiti. Každý, kdo je stížen pohlavní nemocí, která jest ve stupni schopném, aby způsobila nákazu, je povinen dáti se léčiti lékařem, oprávněným vykonávati lékařskou praxi (zákon ze dne 15. července 1919, č. 419 Sb. z. a n.), a to soukromě nebo ve veřejném ústavě léčebném.*“ Paragraf odkazuje na časté léčení nemocných šarlatány, kteří pro léčbu využívali například bylinek. Dále odkazuje na samoléčbu, či léčbu od známých, která byla stejně tak neúčinná a nemocného neuzdravila.

§ 3.: „*Léčení a přehlídky nemajetných. Pokud nestačí předpisy o bezplatném léčení nemajetných, budou nařízením učiněna opatření, aby každý nemajetný, stížený pohlavní nemocí, mohl býti léčen na státní útraty. Státní správa se postará o to, aby pokud jde o nemoci pohlavní, byla umožněna nemajetným osobám, jež si toho žádají, bezplatná (po případě i občasná) prohlídka lékařem na útraty státní.*“¹⁵⁰ Tento paragraf pojednává o bezplatném léčení, problém, který se zde však projevil byl, že existovali lékaři, či lidé, kteří o tomto paragrafu nevěděli ještě v roce 1929 a tak se léčit nenechali. Toto zjištění se projevilo především na venkově, kde okresní lékaři nevyužívali tohoto ustanovení.¹⁵¹

§ 4.: „*Nucené lékařské vyšetření. Kdo jest obviněn, že dopustil se přestupků nebo přečinů dle §§ 2, 6, 19, 20, č. 1., § 21 a 22 tohoto zákona, musí se při odůvodněném podezření, že je stížen pohlavní nemocí, k nařízení úřadu (§ 24) podrobiti lékařskému*

¹⁴⁶ Zpráva ze zasedání Národního shromáždění československého roku 1922. [cit.: 2022-06-07]. Dostupné z: https://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/1vo/tisky/T1332_00.htm

¹⁴⁷ STEIN, H. *Prostituce a zákon: zákon o potírání pohlavních nemocí* [online]. Praha: Nákladem Hornicko-hutnického nakladatelství, 1922 [cit. 2022-06-07], str. 22

¹⁴⁸ tamtéž, str. 22

¹⁴⁹ tamtéž, str. 22

¹⁵⁰ Zpráva ze zasedání Národního shromáždění československého roku 1922. [cit.: 2022-06-07]. Dostupné z: https://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/1vo/tisky/T1332_00.htm

¹⁵¹ *Praktický lékař: časopis pro další vzdělávání lékařů* [online]. 10. Praha: Mladá generace lékařů, 1930 [cit. 2022-06-11]. ISSN 1805-4544.

vyšetření. K tomu účelu může být taková osoba dodána do léčebného ústavu. Řízení v těchto případech budiž konáno co nejrychleji s šetřením dobrého jména osoby, o kterou běží. Úřad (§ 24) může učiniti zatímní opatření, jichž je třeba, aby se zamezilo nebezpečí nákazy.¹⁵² Tento paragraf přináší velké změny oproti předešlému zákoníku, kde byly nuceny vykonávat lékařské prohlídky pouze prostitutky a vojáci. Nyní se začalo dohlížet na kohokoliv, kdo může ohrožovat zdraví jiných, tedy tento paragraf se týká všech mužů, kteří navštěvují nevěstince. Lidé na tento paragraf nepohlíželi pozitivně, jelikož byl brán, jako zasahování do osobních svobod.

§ 5.: „Nucené léčení v ústavech. Hrozí-li nebezpečí, že osoba pohlavní nemocí stížená může způsobem svého života nebo tím, že nezachovává lékařských nařízení, přenést nemoc na osoby, s nimiž se stýká, může být k úřednímu (§ 24) rozkazu dodána do ústavu léčebného a tam podržena až do vyléčení nakažlivých příznaků.“¹⁵³ Pokud žena, či muž nedodrží nařízení, může zasáhnout úřad a dopravit daného člověka do nemocnice k nucené prohlídce. Zároveň zákon ukládá úřadům možnost držet nemocného v nemocnici tak dlouho, jak bude potřeba k jeho úplnému vyléčení.

§ 6.: „Dodatečné lékařské vyšetření. Kdo stížen byl pohlavní nemocí, jest povinen i po skončeném léčení z nařízení ošetřujícího lékaře neb úřadu (§ 24) podrobiti se v určitých obdobích opětovnému lékařskému vyšetření, je-li to nutno, hledíc k nebezpečí nákazy nebo rázu a průběhu nemoci, nebo ke způsobu pacientova života.“¹⁵⁴ Toto opatření se týká především příjice, u které je nejpravděpodobnější recidiva i po 2-5 letech.¹⁵⁵ Lékař sám určí, kdy je důležitá opakovaná prohlídka, a kdy potřeba není.

§ 7.: „Povinnosti ošetřujícího lékaře. Lékař, ošetřující osobu stíženou pohlavní nemocí, jest povinen:

1. činiti úřadu (§ 24) písemné oznámení:

a) nedbá-li nemocný jeho předpisů a vzniká-li tím nebo z jakékoli jiné příčiny nebezpečí, že přenesse nákazu na jiné osoby, nebo b) přerušil-li nemocný léčení a nevykáže-

¹⁵² Zpráva ze zasedání Národního shromáždění československého roku 1922. [cit.: 2022-06-07]. Dostupné z: https://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/1vo/tisky/T1332_00.htm

¹⁵³ tamtéž

¹⁵⁴ tamtéž

¹⁵⁵ STEIN, H. *Prostituce a zákon: zákon o potírání pohlavních nemocí* [online]. Praha: Nákladem Hornicko-hutnického nakladatelství, 1922 [cit. 2022-06-07], str. 27

li se, že léčí se u jiného lékaře neb v ústavě léčebném, nebo c) nesplní-li povinností v §u 6 uvedených;

2. pátrati dotazem u nemocného po prameni nákazy a sdělení nemocného, pokud jsou určitá, oznámí úřadu (§ 24);

3. upozorniti nemocného na nakažlivost nemoci a na trestnost přenesení nákazy (§ 19), po případě varovati ho před uzavřením sňatku a doručiti mu na řádné potvrzení tištěné poučení, jež mu úřad (§ 24) za tím účelem bezplatně dodá.

*Jde-li o ošetřování v ústavech léčebných, mají tyto povinnosti přednostové těchto ústavů (klinik, oddělení). Pokud jde o povinnost uvedenou pod č. 1., činí tito přednostové oznámení úřadu jen pokud nestačí platné předpisy ústavní (domácí řád, instrukce a pod.).*¹⁵⁶ Zde můžeme vidět, jaké povinnosti měl lékař vzhledem k zákoníku, úřad mu měl pomáhat jen v případě, pokud nemocného nedokáže donutit, aby s ním spolupracoval. Lékař měl na bedrech těžké úkoly, jelikož často ani nebylo možno vypátrat, odkud nemoc pochází vzhledem k delší inkubační době.

§ 8.: „*Hlášení pohlavních nemocí. Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy jest oprávněno, kdykoliv uzná toho potřebu, požadovati od lékařů a léčebných ústavů hlášení pohlavních nemocí bez udání jmen nemocných.*“¹⁵⁷ Toto nařízení má pouze statistický význam.¹⁵⁸

§ 9.: „*Zachování lékařského a úředního tajemství. Každý lékař ošetřující pohlavně nemocného je povinen zachovati nejprísnejší mlčelivost o povaze nemoci, jakož i o všech jiných okolnostech na tuto nemoc se vztahujících, pod následky stanovenými v příslušných předpisech zákonů trestních. Nejprísnejší mlčelivost zachovati a šetřiti dobrého jména nemocného jsou povinni i ti, kdož účastní se jakéhokoliv jednání při provádění tohoto zákona. Nařízením tímto nemění se ničeho na zákonných předpisech, stanovících povinnost svědecké výpovědi před úřady neb soudy a povinnost činiti oznámení úřadům nebo*

¹⁵⁶ Zpráva ze zasedání Národního shromáždění československého roku 1922. [cit.: 2022-06-11]. Dostupné z: https://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/1vo/tisky/T1332_00.htm

¹⁵⁷ tamtéž

¹⁵⁸ STEIN, H. *Prostituce a zákon: zákon o potírání pohlavních nemocí* [online]. Praha: Nákladem Hornicko-hutnického nakladatelství, 1922 [cit. 2022-06-11], str. 30

soudům.“¹⁵⁹ Cílem tohoto paragrafu je boj proti předsudkům, jelikož pohlavní choroby byly často odsuzovány.

§ 10.: „*Zákaz písemného léčení. Je zakázáno léčiti pohlavní nemoci bez osobního vyšetření pouze dopisováním nebo zasiláním návodů k léčení.*“¹⁶⁰ Často se lidé styděli za své pohlavní choroby, a tak jako léčení vyhledávali pouze skrze návody bez osobního styku s lékaři. Tento paragraf však toto počínání zakazuje, jelikož bez osobní prohlídky může těžko někdo vyléčit choroby jako kapavku a příjice.

§ 11.: „*Zákaz vtíravého nabízení se k léčení. Je zakázáno nabízet se k léčení nemocí pohlavních způsobem vtíravým neb lékařského stavu nedůstojným.*“¹⁶¹ Lékařům se tímto paragrafem zakazují nedůstojné reklamy odkazující na jejich profesi.

§ 12.: „*Poučování o pohlavních nemocech. Státní správa (§ 30) učiní opatření, aby mládež starší šestnácti let a mládež školu opouštějící poučována byla ve škole vhodnými osobami, zejména školními nebo k tomu určenými lékaři a způsobem přiměřeným věku svému o pohlavním životě a o nebezpečí pohlavních nemocí, ochraně proti nim a o nebezpečí prostituce, jakož i aby bylo zahájeno na širokém podkladě všeobecné poučování tiskem o pohlavních nemocech.*“¹⁶² Paragraf nakazuje školní výuku týkající se prostituce a pohlavních chorob. S tímto paragrafem úzce souvisí názor, že s mravním úpadkem dochází k úpadku společnosti, proto se má mládež poučovat, aby neměla potřebu inklinovat k této profesi, či ji vyhledávat. Veřejnost má být pro změnu poučena skrze tisk.

Oddíl II. se zabývá prostitucí.

§ 13.: „*Prostituce. Živnostenské provozování smilstva (prostituce) samo o sobě není trestno ani soudy, ani úřady správními.*“¹⁶³ Zákon netrestá prostituci jako takovou, jelikož se zastává názor, že každá žena si se svým tělem může dělat, co chce. Ovšem omezuje ji a nesmí ohrožovat mravnost.¹⁶⁴

¹⁵⁹ Zpráva ze zasedání Národního shromáždění československého roku 1922. [cit.: 2022-06-11]. Dostupné z: https://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/1vo/tisky/T1332_00.htm

¹⁶⁰ tamtéž

¹⁶¹ tamtéž

¹⁶² tamtéž

¹⁶³ tamtéž

¹⁶⁴ STEIN, H. *Prostituce a zákon: zákon o potírání pohlavních nemocí* [online]. Praha: Nákladem Hornicko-hutnického nakladatelství, 1922 [cit. 2022-06-11], str. 34

§ 14.: „*Nevěstince se zrušují. Zřizování a udržování nevěstinců se zakazuje a trestá podle ustanovení trestního zákona o kuplířství.*“¹⁶⁵ Nevěstince byly největším centrem pohlavních chorob a mravního úpadku. Probíhalo zde kuplířství a prodej nevěstek, zároveň to bylo místo, kam se uchýlovala podnapilá mládež vyhledávající rozkoš.

§ 15.: „*Ústavy pro nápravu prostitutek. Státní správa (§ 30) postará se, pokud toho bude třeba, o zřízení ústavů, ve kterých se dostane řemeslným prostitutkám dočasného útulku a příležitosti k nápravě.*“¹⁶⁶ Tento paragraf měl pomoci dívkám v nouzi, avšak jeho naplnění se nepodařilo vykonat, jelikož tyto ústavy a útulky byly drahé a stát na ně neměl finance.

§ 16.: „*Zrušení reglementačních opatření. Všechna dosavadní policejní a jiná správní opatření, směřující k dozoru na prostituci, se zrušují.*“¹⁶⁷ Především zrušení lékařských knížek a policejních evidencí.

§ 17.: „*Dozor nad spustlou mládeží. Osobám obojího pohlaví do osmnácti let, vedoucím život pohlavně nemravný, věnována budiž orgány veřejné správy nejbdělejší péče, a kde toho třeba, budtež učiněna vhodná opatření k jejich nápravě v mezích platných ustanovení zákonných. Toto ustanovení bude až do zákonné úpravy ochranné péče o mládež provedeno nařízením.*“¹⁶⁸ Ačkoliv dospělí si mohou se svým tělem dělat, co chtějí, mládež musí být pod dozorem a ochrannou péčí.

Oddíl III. se zabývá ustanovením trestním. § 18. ustanovuje trestání přestupků. Pokud nejsou přestupky trestány soudem, trestají se politickými úřady pokutou od 50 Kč do 10 000 Kč nebo vězením od jednoho do třiceti dní.¹⁶⁹

Podle § 18. se trestá také žena, která postižena příjící přijme místo kojné u dítěte, které touto nemocí není stíženo. Také ten, kdo k dítěti postiženému příjící najme kojnou, která stížena nemocí není a také ten, kdo dá dítě postižené příjící do péče lidem bez nemoci a zatají stav dítěte.¹⁷⁰

¹⁶⁵ Zpráva ze zasedání Národního shromáždění československého roku 1922. [cit.: 2022-06-11]. Dostupné z: https://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/1vo/tisky/T1332_00.htm

¹⁶⁶ tamtéž

¹⁶⁷ tamtéž

¹⁶⁸ tamtéž

¹⁶⁹ tamtéž

¹⁷⁰ tamtéž

V § 19. se vymezuje trest za ohrožení a porušení zdraví pohlavními nemocemi. „*Pokud někdo z nedbalosti uvede jiného souloží nebo jiným způsobem v nebezpečí pohlavní nákazy, je trestán vězením od jednoho dne do jednoho měsíce, či peněžitým trestem od 50 Kč do 10 000 Kč.*“¹⁷¹ Horší situace nastává, pokud toto někdo učiní s plným vědomím, poté je tento přestupek trestán tuhým vězením od čtrnácti dnů do osmi měsíců. Pokud tak jednal pachatel ze zjištěnosti, tak kromě trestu na svobodě může dostat i trest peněžní a to od 100 Kč do 10 000 Kč.¹⁷²

§ 21. se zabývá vyzýváním ke smilstvu, kde rozděluje vyzývání ke smilstvu na veřejném místě způsobem, který může způsobit pohoršení či stud a vyzývání ke smilstvu mladistvou osobu, jež nepřesáhla věk 16 let. Trest stanovuje od jednoho dne do jednoho měsíce nebo může pachatel dostat trest peněžitý od 50 Kč do 10 000 Kč. Pokud byl tento čin spáchán živnostníkem, může být potrestán tuhým vězením od 14 dnů do 6 měsíců a kromě toho i peněžitý trest od 50 do 10 000 Kč.¹⁷³

Pokud by se podařilo uskutečnit tento paragraf, společnost by se zbavila prostitutek, jež se procházejí v noci po ulici a lákají například i mladé a nezkušené muže ke smilstvu.

V § 22. je odsuzováno pohoršlivé provozování smilstva a to tak, že „*kdo provozuje smilstvo pohoršlivým způsobem pro spoluobyvatele, toho soud potrestá vězením od jednoho dne do jednoho měsíce, pokud však pohoršuje mládež, zvyšuje se trest na tuhé vězení od čtrnácti dní do tří měsíců.*“¹⁷⁴

Hlavními body abolicie a zákoníku tedy jsou především zmírnění přenosu pohlavních chorob a to těmi nejtěžšími tresty odnětí svobody až na osm měsíců, pokud člověk vědomě přenáší pohlavní choroby. To se liší od předchozího zákoníku, který trestal pouze to, když prostitutka, ačkoliv věděla, že má pohlavní nemoc, pokračovala ve svém řemesle. Předchozí zákoník se nezabýval tím, že i muži mohou přenášet pohlavní choroby a nebyli do zákona zahrnuti. Zároveň trest pro prostitutky byl nižší a to odnětí svobody v maximální délce tří měsíců. Dále vyzývání ke smilstvu, kde se jedná o tresty odnětí svobody až na šest měsíců. V zákoníku z roku 1852 je tento přestupek zahrnut do stejného paragrafu, jako přenos pohlavních chorob a je tedy trestán odnětím svobody v maximální

¹⁷¹ tamtéž

¹⁷² tamtéž

¹⁷³ tamtéž

¹⁷⁴ tamtéž

délce tří měsíců. Stejně tak je na tom provozování smilstva pohoršlivým způsobem, kde je tedy délka vězení od jednoho dne do tří měsíců (viz příloha tab. 2).

Zákoníky byly odlišné tím, že zákon z roku 1852 se zabýval především kuplířstvím a nevěstinci, vzhledem k tomu, že v roce 1922 došlo k jejich zrušení, došlo k zrušení i mnoha zákonů z roku 1852.

2.3.2 Lékaři vs. reglementace

Lékaři od počátku kritizovali reglementaci, přišla jim bezúčelná a zcela zbytečná. Především kritizovali systém lékařských knížek a lékařské kontroly prostituce, protože nebylo možné všechny vyléčit úplně. Cílem lékařů bylo zrušit reglementaci a zavést abolicí. Jejich nespokojenost hrála velkou roli při změně režimu. Hlavní cíl lékařů bylo zvýšit povědomí o pohlavních chorobách. Lékařství nebylo ve staré době na vysoké úrovni, ale s rozmachem medicíny došlo k jeho zlepšení a vzrostlo povědomí o šíření nemocí.¹⁷⁵

Problém, který vyvstal, jako první po zavedení reglementace byla tajná prostituce, kvůli které se příjice, ale i jiná pohlavní onemocnění, dál šířila. Dle názorů odborníků se měl především stát postarat o šíření povědomí o pohlavních chorobách. Měl informovat společnost o zdravotnictví, o tělesné ale i duševní hygieně, která s venerickým onemocněním také souvisela. Cílem bylo informovat mládež o těchto nemocech a zavést toto téma do škol. Problémem bylo, že se prostitutky nenechaly pořádně vyšetřit a neprovedly dostatečně dlouhou dobu zdrženlivosti od pohlavních aktů. Proto by i prostitutky měly být poučovány o přenosu a nebezpečí venerických chorob. Doporučení pro prostitutky bylo, aby před stykem prohlédly svého zákazníka, a aby si čistily pochvu manganistanem draselným, lysolem a lysitolem, tento roztok měl sloužit jako desinfekce.¹⁷⁶ Zároveň jim bylo doporučeno používat kondom z tenkých blánek střev, který byl účinnější, než prostý elastický kondom.¹⁷⁷ Lékařské prohlídky musely probíhat

¹⁷⁵ pozn.: V 16. století se k nám od francouzských vojáků ze zahraničí dostaly příjice a tato epidemie rychle postihla celou Evropu. O kapavce už lékaři nějaké informace měli, ale příjice pro ně byla nová nemoc. Jelikož došlo k rozmachu této nemoci, byli nuceni podniknout kroky a změnit volnost prostituce na reglementaci, která se zpočátku tvářila, že bude funkční, a že omezí rozmach venerických onemocnění.

¹⁷⁶ PEČÍRKA, Ferdinand. *Choroby pohlavní: Choroby paravenerické. Choroby z gonokokku* [online]. Praha: J. Otto, 1921 [cit. 2022-06-08], str. 275.

¹⁷⁷ tamtéž, str. 275.

2x týdně a nezaměřovaly se pouze lokálně, ale musely být celého těla.¹⁷⁸ Lékaři zároveň nesměli odmítnout prohlédnout jakoukoliv ženu, která o prohlídku požádala. Ze statistiky vychází, že bylo zapsáno kolem 400 prostitutek, ale pouze dvě třetiny pravidelně docházely na kontroly, zatímco zbytek zmizel z obzoru a přebývaly například na venkově.¹⁷⁹ O zahrnutí výuky o pohlavních chorobách a pohlavních orgánech do středních škol se zajímali kromě lékařů také učitelé. Chtěli změnit učební osnovu a šířit povědomí o venerických chorobách na středních školách skrze školního lékaře. Školní lékař měl vykládat dětem o nebezpečí těchto nemocí již od nejnižších ročníků, kdy dochází k rozvoji pohlavních orgánů.¹⁸⁰ Od vyšších ročníků by se měly děti informovat o pohlavním pudu a pohlavních nemocech. K tomuto učení je potřeba lékaře, jelikož nikdo jiný není dostatečně kvalifikovaný a zároveň děti přijmou informace od lékaře nejlépe. Lékaři by mohli přikládat informace z praktického působení v oblasti venerických onemocnění, a učení by pro děti bylo zajímavější. Aboliční hnutí požadovalo, aby se lékařské prohlídky konaly v soukromí, hlavně lidsky a slušně. Nechtěli dráždit stydlivost obou pohlaví. Další z podmínek bylo, aby se nebezpečí nakažlivosti pohlavních nemocí stalo všeobecným známým, což mělo sloužit i k odstranění možné nákazy.¹⁸¹ Především se musí zrušit vykořisťování chudých malým platem, aby nebyli nuceni pracovat v oblasti prostituce. Prostituce je hříchem proti lásce a tedy je nutné děti vzdělávat i nábožensky.

Během formování zákona z roku 1922 hrál velkou roli výbor pro zdravotnictví a tělovýchovu. V roce 1919 vypracoval užší poradní sbor ministerstva veřejného zdravotnictví a tělovýchovy znění zákona, ve kterém bylo zahrnuto zrušení prostitučních domů, oboustranné stíhání tajné prostituce a zavedení povinného hlášení a léčení pohlavní nákazy.¹⁸² Hlavní představitelky byly F. Zemínová a L. Landová-Štychová. Mezi další členy patřil například Dr. Heidler, Dr. Krejčí, Dr. Klouda, Dr. Bartošek, Dr. Boh a jiní.¹⁸³ V jejich návrhu bylo devět bodů, které chtěli prosadit. Jedním z nich bylo zrušení veřejných prostitučních domů, dále chtěli pravidelnou kontrolu hotelů, přísné trestání kuplířství, stíhání tajné prostituce, zřízení útulků pro prostitutky, stanovení funkce státních

¹⁷⁸ ROŽÁNEK, Otakar. *Pud pohlavní a prostituce: vývoj a poruchy pudu pohlavního : výstřednosti v ukájení jeho : vývoj, dějiny, zřízení prostituce a její vliv na choroby pohlavní a ženské* [online]. Praha: Hejda a Tuček, 1903 [cit. 2022-06-09]. str. 114

¹⁷⁹ tamtéž, str. 114

¹⁸⁰ tamtéž, str. 231

¹⁸¹ BATĚK, Alexandr. *O alkoholismu a prostituci: dvě přednášky* [online]. Břevnov, 1921 [cit. 2022-06-09], str. 30.

¹⁸² Zasedání Národního shromáždění československého roku 1919. [cit.: 2022-06-09] Dostupné z:

https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1638_00.htm

¹⁸³ tamtéž

lékařů a lékařek, kteří by se starali o zjišťování, zamezení a léčení nakažlivých chorob, povinné hlášení a léčení pohlavní nákazy a izolování nakažených osob na tak dlouho, dokud budou nebezpeční svému okolí.¹⁸⁴ Tento návrh v roce 1920 rozšířili o několik bodů a následně ho předali ministerstvu zdravotnictví a tělesné výchovy ke schválení. V listopadu 1920 jim ministr zdravotnictví a tělesné výchovy Dr. Procházka poslal odpověď. Měli vypracovat osnovu zákona i s paragrafováním. Na tuto práci si povolali odborníky z oblasti lékařství, kteří jim pomáhali zákon nachystat. Byl to důležitý zákon, který měl prostoupit svými příkazy do sociálního a kulturního života a musel se tedy opřít o příslušná zařízení sociálně-zdravotní služby a péče.¹⁸⁵ Došlo k předložení zákona výborům, které měly hlasovat o jeho přijetí, a následně v roce 1922 byl zákon přijat.

2.3.4 Rozdíly v jednotlivých diskurzech

Rozdíly mezi jednotlivými diskursy nejsou tak markantní jak by se mohlo zdát. Oba výše jmenované diskursy měly stejný cíl a tím bylo především omezit přenos pohlavních chorob. Avšak prostředky, které k tomu použily, byly rozdílné. Zatímco zástupci právního diskursu, kterými byli především poslanci a členové výborů zabývající se zákony, využili svou moc k prosazení nového zákoníku, tak z dobového tisku víme, že lékaři zastávali spíše postoj pasivně agresivní. Ten se projevoval tak, že lékaři předem věděli, že nemají šanci jakoukoliv ženu vyléčit. Nesnažili se reglementaci nijak zlepšit, protože věděli, že nebude fungovat. Jejich nesouhlas se projevoval právě v tisku, kde kritizovali předešlé zřízení a požadovali změny zákona. V časopise *Revue v neuropsychopathologii, terapii, veřejné hygieně a lékařství sociálním* z roku 1922 píše autor, který je současně i řídící lékař prostitučního oddělení všeobecné nemocnice pražské, Dr. Jaroslav Kubias, že se pokusil prostitutky napravovat, aby se mohly vrátit k normálnímu životu, ale k této práci je táhne lenost, nízká inteligence a touha žít se lehce.¹⁸⁶ Spolu s lékaři existovaly i jiné instituce, které se snažily prostitutky napravovat, jejich snahy však byly marné. Většina z nich, až na výjimky, byly spokojené, že mají velký výdělek za nenáročnou práci. Poslanci a členové výborů se o profesi prostitutek nezajímali. Stát se staral o omezení šíření pohlavních nemocí a na prostitutky, jako takové, nebral žádné ohledy. Veškerou práci dal právě na starost lékařům a policii, která měla na vše dohlížet a postarat se o bezproblémový chod v ulicích. Stejným cílem obou diskursů byla snaha, co nejvíce omezit šíření pohlavních

¹⁸⁴ tamtéž

¹⁸⁵ Zasedání Národního shromáždění československého roku 1920. [cit.: 2022-06-09] Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t0905_00.htm

¹⁸⁶ *Revue v neuropsychopathologii, terapii, veřejné hygieně a lékařství sociálním* [online]. 19. [cit. 2022-10-06]. Str. 312

chorob. Během války a po ní došlo k výraznému zvyšování počtu nakažených osob, na které reagovaly oba diskursy. Vzhledem k tomuto rapidnímu růstu došlo k nátlaku na politická uskupení, která následně rozhodla o vydání nového zákoníku. Ne všichni lékaři s ním však byli spokojeni. Ozývaly se názory, jako že i přes tyto velké změny není dostačující, a že § 13., který zní: „*Živnostenské provozování smilstva (prostitute) samo o sobě není trestno ani soudy, ani úřady správními,*“¹⁸⁷ dává prostituci přímo šanci, aby se k ní obraceli mladiství. To že prostitutky dostaly tuto svobodu, může také znamenat mravní úpadek společnosti. Proti § 13. zákoníku O potírání pohlavních chorobách se protestovalo na více frontách. Na to však výbor zareagoval tím, že ne pouze prostitute je zdrojem rozšiřování pohlavních chorob. Názor výboru společnosti, kam patřil například Prof. Dr. F. Šamberger, Prof. Dr. V. Janovský a Dr. K. Ulrich, byl takový, že největší problém byla tajná prostitute, tudíž netrestání živnostenské prostitute nemění nic na rozsahu šíření pohlavních chorob.¹⁸⁸

Hlavní kritikou lékařských oblastí byl celý reglementační systém, který brali za naprosto nefunkční. Lékaři považovali systém lékařských knížek za zbytečný a to hlavně z toho důvodu, že bylo mnoho prostitutek tajných, které se nenechaly zaevidovat, a tudíž nedocházely ani na prohlídky. Stejně tak kritizovali i mužskou populaci, která chodila k lékaři pouze v krajní nouzi nebo vůbec, a tak mohli příjice či jinou pohlavní chorobu šířit stejně, jako prostitutky. Lékaři věděli, že není možno odstranit celou prostituci, byli si jisti, že k tomu by bylo potřeba více, než jen zákon. Prostituci brali jako příznak úpadku společnosti. Museli by tedy nejdříve vyléčit celou společnost od mravní pokleslosti a až poté by byla šance vymýtit prostituci. Zároveň vědí, že lékařské prohlídky nijak nepřispěly k snížení pohlavních nemocí, jelikož tajných prostitutek bylo odhadem pětkrát tolik, co prostitutek evidovaných. Občas se stalo, že se lékaři zdráhali spolupracovat, a to z toho důvodu, že nechtěli nést vinnu za nakažení mnoho osob při infekci, jelikož zdravotní prohlídka nezaručovala zdraví prostitutky.

Jejich cílem bylo seznamovat společnost s problémem venerických onemocnění, především mládež. K tomu měly přispívat školní instituty. Tento stejný cíl měli také poslanci a poslankyně, proto také součástí nového zákoníku bylo poučování o pohlavních nemocech. V § 12. stálo: „*Státní správa (§ 30) učiní opatření, aby mládež starší šestnácti*

¹⁸⁷ Zpráva ze zasedání Národního shromáždění československého roku 1922. [cit.: 2022-06-07]. Dostupné z: https://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/1vo/tisky/T1332_00.htm

¹⁸⁸ *Revue v neuropsychopathologii, therapii, veřejné hygieně a lékařství sociálním* [online]. 19. [cit. 2022-10-06]. Str. 317

let a mládež školu opouštějící poučována byla ve škole vhodnými osobami, zejména školními nebo k tomu určenými lékaři a způsobem přiměřeným věku svému o pohlavním životě a o nebezpečí pohlavních nemocí, ochraně proti nim a o nebezpečí prostituce, jakož i aby bylo zahájeno na širokém podkladě všeobecné poučování tiskem o pohlavních nemocech.¹⁸⁹ Zde poslanci přímo nakazují, aby byla mládež poučena o všech úskalích pohlavních chorob, a aby byla vedena k mravnímu životu, při kterém se s touto profesí neseťkají. Mládež tedy měla být poučována prostřednictvím školy, kde je učitelé a lékaři měli obeznámit s informacemi týkající se pohlavních chorob. Lékaři mohli také předávat informace ze svého praktického života, a tak žákům přednášky zpříjemnit. Tady tedy můžeme vidět, že oba diskursy chtěly vzdělanou mládež, protože věřili, že správným vzděláním mohou předejít mravnímu úpadku dětí.

Zákon z roku 1922 zrušil všechna dosavadně platná policejní a jiná správní opatření. Podle § 16: „*Všechna dosavadní policejní a jinaká správní opatření, směřující k dozoru na prostituci, se zrušují.*“¹⁹⁰ Znamenalo to konec správního dohledu nad prostitucí. Před rokem 1922 měla policie za úkol dohlížet na prostituci a odhalovat prostituci tajnou, měla spolupracovat s lékaři a evidovat prostitutky. Jejich práce byla však často terčem kritiky, a to z toho důvodu, že ji nevykonávali v rámci zákona pořádně. Často policie přehlížela dění prostitutek, nebo naopak nedovolovala prostitutkám pohybovat se v jiných než jimi daných ulicích. Často se kritizovala právě policejní evidence prostitutek, které následně, jelikož byly zavedeny do záznamů, nemohly najít slušnou práci po ukončení své profese. Policejní práce však byla zbytečná i z důvodu tajné prostituce, která se policejní i lékařské kontrole vymykala. Policie fungovala jen ve velkých městech a na venkově a na okrajích měst se kontrola prostituce prováděla jen zřídka. Ovšem objevila se zde i kritika na zrušení policejního dozoru. Podle některých to nebyl dobrý krok, vzhledem k tomu, že se teď prostitutky mohou vyskytovat všude a nejsou pod dohledem.

Velkým tématem pro lékaře byly nevěstince, kde bylo šíření pohlavních nemocí největším nebezpečím. Docházelo k časté kritice, hlavně z důvodu velkého množství mužů, kteří nevěstince navštěvovali, a kteří následně pohlavní choroby nejvíce šířili. Zároveň problémem nevěstinců bylo držení nevěstek, jako bílých otrokyň, kdy se prostitutky zadlužily a následně nemohly odejít. V nevěstincích byly nucené kouřit a pít

¹⁸⁹ tamtéž

¹⁹⁰ Zasedání Národního shromáždění československého roku 1922. [cit.: 2022-06-11]. Dostupné z: https://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/1vo/tisky/T1332_00.htm

a často končily s tuberkulózou.¹⁹¹ Sám T. G. Masaryk označil nevěstince za školy zhyralosti a mravní nevázanosti.¹⁹² § 15. nového zákoníku zrušil nevěstince: „*Nevěstince se zrušují. Zřizování a udržování nevěstinců se zakazuje a trestá podle ustanovení trestního zákona o kuplířství.*“¹⁹³ Stát měl za cíl omezit přístup k prostitutkám. Idea byla taková, že pokud muži, například v noci v podnapilém stavu, budou chtít navštívit nevěstku, nebudou už mít tolik možností, jako měli dříve. Nevěstky nesměly postávat na ulicích a nevěstince byly zrušené. Tedy muž musel vynaložit více úsilí, aby našel to, co hledal. V lepším případě šel domů, v tom horším si přeci možnost smilstva našel. V takové situaci si však musel dávat pozor, zda není nakažený, či zda není nakažená nevěstka. Pokud by jeden z nich byl nakažený a věděl by o tom, mohl být potrestán podle § 19. „*Pokud někdo z nedbalosti uvede jiného souloží nebo jiným způsobem v nebezpečí pohlavní nákazy, je trestán vězením od jednoho dne do jednoho měsíce, či peněžitým trestem od 50 Kč do 10 000 Kč.*“¹⁹⁴ To se značně lišilo od předchozího zákona, jelikož reglementovaná prostitutka si o zdraví zákazníka dělat starosti nemusela a nikdo ji před soud volat nemohl.¹⁹⁵ Problémem bylo, že zrušení nevěstinců nic nevyřešilo, jelikož se po změně zákona začaly vydávat za bary. V roce 1929 se sešla společnost pro potírání pohlavních chorob, a debatovaly o provádění zákona. Z jejich zjištění bylo patrné, že nevěstince vydávající se za bary jsou ještě nebezpečnější než předchozí nevěstince.¹⁹⁶ Zákon tedy zrušil oficiální nevěstince, avšak neoficiální stále přetrvávaly.

Tab. 4

Rok	V nevěstincích	Volných	Součet
1921	212	266	478
1922	133	244	377

Tabulka převzata z Věstníku ministerstva veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, čís. 8, ročník 8, 1926.

¹⁹¹ STEIN, H. *Prostituce a zákon: zákon o potírání pohlavních nemocí* [online]. Praha: Nákladem Hornicko-hutnického nakladatelství, 1922 [cit. 2022-06-11], str. 36

¹⁹² MASARYK, Tomáš Garrigue. *Mnohoženství a jednoženství*. Praha: B. Kočí, 1925, str. 4.

¹⁹³ Zasedání Národního shromáždění československého roku 1922. [cit.: 2022-06-11]. Dostupné z: https://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/1vo/tisky/T1332_00.htm

¹⁹⁴ tamtéž

¹⁹⁵ *Časopis lékařů českých* [online]. 65. Praha: Vinc. J. Schmied, 1926 [cit. 2022-06-11]. ISSN 0008-7335.

¹⁹⁶ *Praktický lékař: časopis pro další vzdělávání lékařů* [online]. 10. Praha: Mladá generace lékařů, 1930 [cit. 2022-06-11]. ISSN 1805-4544.

Tabulka ukazuje počet reglementovaných prostitutek, které se pravidelně hlásily na pražském policejním obvodu.¹⁹⁷ Tajných prostitutek bylo pět až desetkrát tolik, co zapsaných.¹⁹⁸ V roce 1922 je počet nižší než v roce 1921, jelikož došlo v červenci k zrušení nevěstinců.

Dalším tématem byla nerovnost mezi muži a ženami. Předchozí zákoník trestal pouze ženy prostitutky, zatímco muže nechával bez povšimnutí. Lékařům ani poslancům se to však nelíbilo, jelikož muži byli stejně tak přenašeči nemocí, jako ženy. Dalo by se říci, že muži byli ještě horší, jelikož mohli pohlavní choroby přenést na další, například zdravé prostitutky a navíc se ani nechtěli nechávat léčit, jelikož to pro ně bylo ostudné. Prostitutek se zároveň netýkalo lékařské tajemství a kvůli evidenci neměly šanci si najít vztah nebo práci pokud se chtěly vrátit k běžnému životu. Naopak muž, pokud se přišel léčit, byl pod lékařským tajemstvím a nikdo nemohl vědět, že se léčí s pohlavní chorobou. Od mužů vychází poptávka, čímž vzniká nabídka a tedy, kdyby nebylo mužů vyhledávající rozkoše, nemohly by existovat ani nevěstky. K rozdělení nemocí podle pohlaví nám poslouží tabulka z *Věstníku ministerstva veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy* z roku 1920. Rozděluje četnost nemoci kapavka a syfilis (příjice) a zároveň rozděluje pohlaví a stav.

Tab. 5

Pohlaví	Stav	Kapavka	Syfilis (příjice)
Muži	svobodní	395	207
	ženatí	99	113
Ženy	svobodné	102	175
	vdané	49	81

Tabulka převzata z *Věstníku ministerstva veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy*, čís. 7, ročník 2, 1920.

Podle tabulky je patrné, že bylo více nakažených mužů než žen a zároveň můžeme vidět, že i ženatí muži byli nakažení pohlavní chorobou. Nejvíce nakažených bylo vojáků, kteří činili 28,7 % z celkového počtu a druhé místo zastávali dělníci s 24,5 %.¹⁹⁹ S nerovností mezi muži a ženami si však nový zákoník poradil a vydal zákony o trestání

¹⁹⁷ *Věstník ministerstva veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy* [online]. 8. Praha: Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, 1926 [cit. 2022-06-12].

¹⁹⁸ tamtéž

¹⁹⁹ *Věstník ministerstva veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy* [online]. 2. Praha: Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, 1920 [cit. 2022-06-12].

všech lidí, kteří jsou možní přenašeči. § 4. „*Nucené lékařské vyšetření. Kdo jest obviněn, že dopustil se přestupků nebo přečinů dle §§ 2, 6, 19, 20, č. 1., § 21 a 22 tohoto zákona, musí se při odůvodněném podezření, že je stížen pohlavní nemocí, k nařízení úřadu (§ 24) podrobiti lékařskému vyšetření. K tomu účelu může býti taková osoba dodána do léčebného ústavu. Řízení v těchto případech budiž konáno co nejrychleji s šetřením dobrého jména osoby, o kterou běží. Úřad (§ 24) může učiniti zatímní opatření, jichž je třeba, aby se zamezilo nebezpečí nákazy.*“²⁰⁰ Tento paragraf nařizuje léčení všech možných přenašečů. Zároveň § 9.: „*Zachování lékařského a úředního tajemství. Každý lékař ošetřující pohlavně nemocného je povinen zachovati nejpřísnější mlčelivost o povaze nemoci, jakož i o všech jiných okolnostech na tuto nemoc se vztahujících, pod následky stanovenými v příslušných předpisech zákonů trestních. Nejpřísnější mlčelivost zachovati a šetřiti dobrého jména nemocného jsou povinni i ti, kdož účastní se jakéhokoliv jednání při provádění tohoto zákona. Nařízením tímto nemění se ničeho na zákonných předpisech, stanovících povinnost svědecké výpovědi před úřady neb soudy a povinnost činiti oznámení úřadům nebo soudům,*“²⁰¹ nařizuje zachování lékařského tajemství a to i v případě nevěstek. Tímto měla nerovnost mezi muži a ženami, která se týkala vyšetření na pohlavní choroby, skončit.

Stát i lékaři byli proti léčení mimo místa tomu určené. Před zavedením zákona z roku 1922 bylo mnoho lidí, kteří se nechávali léčit od známých, či nějakými šarlatány. Důvodem byl nejpravděpodobněji stud, a to především u mužů. Další, co si lékaři ani stát nepřál, bylo léčení skrze dopisy. Největší problém v tomto případě bylo nemožnost si nemocného prohlédnout. Žádný lékař nemůže určit diagnózu, aniž by pacienta viděl. Zároveň na každého účinkují léky jinak, a tedy pokud nemocného neprohlédl doktor a nebyl pod dohledem, nemohl mu nikdo léky upravovat, či zvyšovat dávky. Lékaři věděli, že ten, kdo nabízí své služby skrze dopisování, nebude ani doktor a tedy jeho rady nemocnému nepomůžou, jelikož neposílal ani léky, ale pravděpodobně nějaké levné a nejspíš neškodné přípravky.²⁰² Nemocným hrozilo, že se jejich nemoc, nejčastěji kapavka, stane chronickou a nebude možné ji vyléčit. Stát proti tomuto vydal v zákoníku ustanovení, týkající se povinnosti léčit pohlavní nemoci pouze lékaři a to v § 2 o povinnosti dáti se léčit lékařem a ustanovení týkající se zákazu léčit nemoci písemným

²⁰⁰ Zpráva ze zasedání Národního shromáždění československého roku 1922. [cit.: 2022-06-07]. Dostupné z: https://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/1vo/tisky/T1332_00.htm

²⁰¹ tamtéž

²⁰² STEIN, H. *Prostituce a zákon: zákon o potírání pohlavních nemocí* [online]. Praha: Nákladem Hornicko-hutnického nakladatelství, 1922 [cit. 2022-06-11], str. 31

způsobem v § 10. V roce 1920 se větší procento lidí léčilo v domácí praxi, jak můžeme vidět v tabulce 7.

Tab. 7

Léčení	Pohlaví	Kapavka	Syfilis (příjice)	Celkem
V soukromé praxi	Muž	329	170	499
	Žena	101	81	182
V klinikách a nemocnicích	Muž	165	150	315
	Žena	50	175	225

Tabulka převzata z Věstníku ministerstva veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, čís. 7, ročník 2, 1920.

Z tabulky můžeme vidět, že větší množství nakažených tvořili muži. Zároveň můžeme vidět, že muži tvořili větší množství těch, jež se nechávali léčit v soukromých praxích. Ženy využívají léčení v nemocnicích více než muži, ale důvodem také může být to, že na rozdíl od mužů, jsou ženy do nemocnic posílány nuceně.

Zákonodárci i lékaři měli společný cíl, tím bylo změnit reglementaci na abolicí. Lékaři kritizovali reglementaci, jelikož byla neúčinná. Abolice neznamovala úplné vyhlazení prostituce, ale zrušení reglementačních opatření. Vyhladit prostituci nebylo v silách žádného výboru. Na lékařském sjezdu z roku 1921 vystoupil Dr. Ulrich a za spolek českých lékařů pronesl prohlášení, které kritizovalo systém reglementace. Největší vlna kritiky se snesla na lékařské knížky, jelikož prostitutky podrobující se lékařským prohlídkám jsou jen malým zlomkem prostituce celkové, a tedy velké množství prostitutek kontrolám uniká.²⁰³

Zároveň kritizovali i lékařské kontroly, jelikož nebylo v silách lékařů učinit prostituci neškodnou, i kdyby byla prováděna každý den a sebevědoměji. Nebylo možné ponechávat prostitutky na tak dlouhou dobu izolované, aby byly dostatečně vyléčeny. U příjice byl ještě problém ten, že člověk mohl být přenašečem i v době, kdy neměl žádné příznaky.

Reglementace uznávala prostituci jako občanské povolání. Přiznává se právní existence a stát se jí nebrání. To však dává špatný příklad mládeži a dochází k mravnímu

²⁰³ *Časopis lékařů českých* [online]. 60. Praha: Vinc. J. Schmied, 1921 [cit. 2022-06-12]. ISSN 0008-7335, str. 71.

úpadku společnosti. Prostituce byla dostupná víceméně všem, kteří se jí pokusili vyhledat. Státní správa by se mohla nazývat ochráncem prostituce, pouze pokud by zařídila, aby policejní reglementace sloužila k ochraně společnosti před jejím škodlivým působením.²⁰⁴

Ochrana před nákazou pohlavních chorob byla klamná. Avšak tím, že tuto kontrolu prostitutek prováděli lékaři a státní úřady, dávala lidem jistý pocit, že je účinná. Muži tedy navštěvovali nevěstince s přesvědčením, že nevěstky jsou zdravé, avšak to lékařská prohlídka nemohla zaručit. Problém nevěstinců byl především ten, že byly otevřeny nonstop a přístup do nich měl každý, kdo chtěl. Sám Dr. Ulrich popisuje případ 14letého chlapce, který navštěvoval nevěstince.²⁰⁵

Reglementaci lékaři berou pouze jako opatření čistě administrativní, jelikož se nezakládá na žádném zákoně. Kritizují kuplířství, jelikož to je zákonem zakázáno, ale pokud je dle ustanovení povoleno provozovat nevěstince, jsou kuplíři pod ochranou. Avšak na druhou stranu, pokud je kuplířství tajné dochází podle zákona k jeho potrestání. To samé platí o prostitutkách, stát je trpí, jen pokud jsou evidovány, jakmile se prokáže prostituce tajná, je sankcionována. Kuplířství, jako řemeslo nebo evidovaná nevěstka jsou postaveny mimo zákon, a jejich rozhodčím je správní či policejní úředník.²⁰⁶

Kritika reglementace pocházela i z řad zákonodárců, to hlavně z důvodu, že po válce se zvýšil počet venerických onemocnění. Důležitými představitelkami byly L. Landová-Štychová a F. Zemínová, spolu s dalšími poslanci jako první navrhli aboliční zákon, který měl zakázat nevěstince, a velkou snahu projevíli hlavně v mravním poučování mládeže. Po nastolení nového zákona se však začaly ozývat značné kritiky, jak ze stran politiků, tak ze stran lékařů na neprovádění ustanovení.

Dr. Ladislav P. Procházka v týdeníku *Přítomnost* kritizuje orgány státní správy. Z řad lidí přicházely názory, že nový zákon se neosvědčil, a že je nefunkční. Na to reaguje, že nemůžou považovat zákon za neosvědčený, když se vůbec neprovádí.²⁰⁷ Kritizuje zejména administrativní orgány, jelikož jsou neschopni zákon provádět. Pokud by byl zákon prováděn, jak má být, byl by docela schopný omezit mravní úpadek. Rozhodně

²⁰⁴ tamtéž

²⁰⁵ tamtéž

²⁰⁶ tamtéž

²⁰⁷ *Přítomnost: nezávislý týdeník* [online]. 1. Praha: František Borový, 1924 [cit. 2022-06-12]. ISSN 1805-2924, str. 94.

nepodporuje návrat k reglementačnímu opatření, jelikož by to byl krok zpět po stránce mravní, zdravotní i demokratické.²⁰⁸

Dr. H. Pelc kritizuje lékaře, ačkoliv je sám z jejich řad. Lékaři nedodržují opatření dána zákoníkem. Kritika se týká například nedostatku míst v ústavech, kde mají být prostitutky léčeny, zároveň vedení těchto ústavů bylo finančně náročné. Dále kritizuje samotné lékaře, jelikož neoznamují nemocné, kteří se u nich přestali léčit, a ani se nezajímají o zdroj nemocí, ačkoliv je to nejlepší praxe jak odkrýt akutní příjice.²⁰⁹ Všeobecně se poukazovalo na to, že jsou lékaři přetížení a nemohou se věnovat provádění zákona o potírání pohlavních nemocí tak, jak bylo opravdu žádoucí.²¹⁰ Dále kritizoval nevěstince, jelikož jejich zrušení nic nevyřešilo a nevěstince se pouze přejmenovaly na bary a dále zde byla prováděna nezákonná činnost. Zároveň kritizuje policejní dozor, jelikož je jejich práce hlídat ulice, aby se nerozšiřovala pouliční prostituce a nekazila tím mládež. Dr. Kohout kritizuje § 18. zákona o potírání pohlavních nemocí (viz kapitola právní diskurs), jelikož je těžké dokázat, zda člověk, který někoho nakazil, věděl, že je pohlavně nemocný. Nemůže mu být dokázáno, zda konal vědomě či nevědomě. Celý proces soudního zkoumání byl náročný a zdlouhavý. Bylo třeba také laboratorních vyšetření (kromě lékařské prohlídky) a to bylo především v menších městech těžko dostupné. Jen poměrně malému počtu obviněných se podařilo dokázat, že skutečně byli nakaženi a vědomě přenášeli chorobu dál.²¹¹ Dr. Pelc dokládá, že soudní vyšetřování v Praze je na horší úrovni než v Brně, jelikož se soudy o takové případy nechtějí vůbec zajímat.²¹² Další kritika se snáší na léčení zdarma pro nemajetné. Nemajetní se bojí, že jejich nemoc bude na úradech prozrazena, a tak na lékařské prohlídky nedocházejí. Zároveň praktičtí lékaři nechtějí ustanovení zákona provádět, jelikož za tuto práci nejsou honorováni. Odborní lékaři by byli zahlceni spoustou práce, za kterou by ani nedostávali zapláceno, s čímž samozřejmě nesouhlasí. Dr. Prchal popisuje přímo příklad primáře veřejné nemocnice, který ustanovení nedodržoval, jelikož oznamování případů neléčících se a vyhledávání zdrojů nákazy bylo mimo jeho pracovní dobu a tedy bez nároku na mzdu.²¹³ Dr. Pelc reaguje tím, že zákon o potlačování pohlavních chorob není mravnostní ale zdravotní, a tedy by lékaři měli nařízení dodržovat a upozorňovat kolegy pokud

²⁰⁸ tamtéž, str. 95.

²⁰⁹ *Praktický lékař: časopis pro další vzdělávání lékařů* [online]. 10. Praha: Mladá generace lékařů, 1930 [cit. 2022-06-12]. ISSN 1805-4544.

²¹⁰ tamtéž, str. 93.

²¹¹ tamtéž, str. 94.

²¹² tamtéž, str. 94

²¹³ tamtéž, str. 95

porušují ustanovení. Zároveň mohou i kdykoliv zakročít a lékaře, kteří nevykonávají své povinnosti, nahlásit.²¹⁴

Celá odpovědnost při provádění aboličního zákona závisela na lékařích, ti měli největší moc, jak omezit šíření pohlavních nemocí. Pokud lékaři tato ustanovení porušují, musí následně své chování obhájit před soudem. Kritiky se dostalo také na veřejný tisk, který podle Doc. Gawalowského neinformuje veřejnost dostatečně. Vyzdvihuje se názor o spolupráci mezi sociálními zařízeními a lékaři. Ačkoliv největším problémem bylo, že lékaři jelikož nejsou honorováni, neodvádějí svou práci pořádně, Doc. Hubschmann nedoporučuje lékařům za oznamování platit, jelikož by se to mohla obrátit a lékaři by vše dělali pro zisk.²¹⁵

Odpůrce reglementované prostituce byl i Tomáš Garrigue Masaryk, který, díky svému humanismu, dal abolicionistickému hnutí teoretický základ. T. G. Masaryk odmítl pojetí prostituce, jako přirozeného zla či sociální potřeby a označil ji za hřích a zlo, proti kterému se musí společnost bránit.²¹⁶ Ve svém spisu *Mnohoženství a jednoženství* otevřeně kritizuje reglementaci a veřejné domy. Podle T. G. Masaryka: „*Prostituce nejsou jen padlé ženy, nýbrž i stejně padlí mužové.*“²¹⁷ Kritizuje stát, jelikož ignoruje mnohoženství a nestará se o mravnost. Prostituce není jen věcí medicínskou, ale především sociální, kulturní a filosofickou.²¹⁸ Otázka správného pohlavního života není tedy jen otázkou lékařství, ale především správné výchovy. Ve spise *O ženě* z roku 1930 kritizuje medicínské autority, které tvrdí, že pohlavní pud je centrem života, podle T. G. Masaryka otázka pohlavního pudu ani není tématem medicínským.²¹⁹ Ve výchově mládeže zdůrazňuje roli otce a matky, jako nejdůležitější k mravnímu životu dítěte.

Naopak Karel Čapek byl odpůrcem abolice. V časopise *Lidové noviny* z roku 1922 vyšel jeho článek s názvem *Egyptská rána*. Zde kritizoval nový zákon a abolicí. Kritizuje zrušení povinných lékařských hlášení a pochybuje, že pouhé hlášení venerických onemocnění se tomu může vyrovnat. Říká, že přísná reglementace je dosti dobrým

²¹⁴ tamtéž

²¹⁵ tamtéž

²¹⁶ VANÍČKOVÁ, Eva. *Dětská prostituce*. 2., dopl. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, c2007. Psyché (Grada), str. 21

²¹⁷ MASARYK, Tomáš Garrigue. *Mnohoženství a jednoženství*. Praha: B. Kočí, 1925, str. 25.

²¹⁸ tamtéž

²¹⁹ MASARYK, Tomáš Garrigue. *O ženě* [online]. Praha: Čin, 1930 [cit. 2022-06-12], str. 9.

prostředkem k omezení prostituce.²²⁰ Zároveň říká, že prostituce je zde od doby kamenné a pokládá ji za nutnou, snahy o její potlačení jsou tedy zbytečné. Není však nutná, jako sociální úkaz, nýbrž individuálně.²²¹ Důvodem ke smilstvu s prostitutkami je především alkohol, ten způsobuje noční život a následné vyhledávání rozkoší s prostitutkami. Kritizuje zrušení nevěstinců, jelikož: „*Přísná reglementace a striktní omezení prostituce na veřejné domy aspoň lokalizuje nabídku.*“²²² Nesouhlasí s volnou prostitucí, jelikož teď je možné potkat prostitutky kdekoliv, od ulic až po kavárny. Prostituce by, dle K. Čapka, měla být takto omezená, jelikož, kdyby byla prostituce lokalizována pouze na nevěstince, spousta mladých dívek by odmítla stát se bílými otrokyněmi a bylo by tedy zachráněno několik tisíc děvčat.²²³

Shrnutí

Názory na reglementaci i abolici byly různé. Lékaři byli kritizováni především z důvodu jejich nevole pracovat nad rámec svých povinností. Nikdo se tomu však nemohl divit, jelikož už tak byla práce lékařů náročná a s prací nad rámec nechtěli jednoduše mít nic společného. Celá reglementace i abolice závisela na práci lékařů a policejního dozoru. Zavedení abolice se zpočátku zdálo jako velmi dobrý krok pro omezení pohlavních chorob. Ustanovení vzniklá v roce 1922 však ztroskotala na jejich provádění. Poslanci si vymezili příliš velké plány, které nebylo možné dodržet. Plán na vznik ústavů pro nevěstky, kde měly být poučovány a měla jim zde být poskytnuta pomoc, nevyšel z finančních důvodů. Hlavní cíl zrušení nevěstinců se taktéž nesetkal s úspěchem, na jednu stranu se povedlo zakázat oficiální nevěstince, ale ty neoficiální v podobě barů popřípadě hostinců i nadále přetrvávaly. S tím však poslanci ani lékaři nemohli nic udělat. Největším úspěchem byla mravní výuka ve školách, která poučovala mládež, aby se odkláněla od nevěstinců a prostitutek. Největší zásluhu na tom měli opět lékaři, kteří chodili do škol a přednášeli o venerických onemocnění. Nejdůležitější však byla výchova rodičů, pokud děti neměly mravní základ od rodičů, bylo těžké jim ukázat i jinou cestu.

²²⁰ ČAPEK, Karel. Egyptská rána. *Lidové noviny* [online]. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 1922, 1922, 30(536) [cit. 2022-06-12], str. 1. ISSN 1802-6265.

²²¹ tamtéž

²²² tamtéž

²²³ tamtéž, str. 2

Závěr

Reglementace přinesla změny v omezení prostituce, oproti prohibici, která byla v naší zemi od roku 1803. Zavedla lékařské knížky, které vzbudily zájem společnosti, jak v podobě chvály, tak i značné kritiky. Na jednu stranu společnost chválila policejní dozor i samotnou evidenci prostitutek, ale tato evidence ve výsledku nebyla příliš účinná, jelikož ne všechny prostitutky se chtěly nechat evidovat. Největším problémem byla tajná prostituce, která se vyhýbala lékařským prohlídkám a policejní evidenci. Činily tak nejspíš ze strachu o budoucnost, protože evidovaná prostituce znamenala ztrátu soukromí a doživotní problém začlenit se do normální společnosti. Reglementace rovněž nijak nesnížila počet lidí s pohlavními chorobami, naopak kvůli tajné prostituci se čísla zvyšovala. Zároveň vynechala ze svých kontrol muže, kteří mohli stejně tak, jako prostitutky roznášet pohlavní choroby. Proti tomu však vystoupili lékaři, kteří nesouhlasili s lékařskými knížkami a evidencí prostitutek, jelikož se jim to zdálo bezúčelné a zbytečné. Cíl neviděli v evidování prostitutek, ale v poučování mládeže o mravním chování.

Stejný postoj zastávali i poslanci, kteří byli s reglementací nespokojeni a od roku 1919 usilovali o změnu zákona, který by se zaměřil na zrušení nevěstinců a zavedení povinných přednášek o pohlavních nemocech do škol. Po třech letech se podařilo zákon schválit a byla nastolena abolicie. Došlo ke zrušení reglementačních opatření, mezi která patřilo například zavedení evidence prostitutek a lékařských knížek. Existovalo široké názorové spektrum, které se týkalo těchto změn. Někteří brali pozitivně, že již není omezována svoboda prostitutek, na druhou stranu však i kritizovali zrušení policejního dohledu a evidence prostituujících osob. S vlnou kritiky se setkalo i zrušení nevěstinců realizované po roce 1922. Společnost byla ráda, že nevěstince již nemohou svou přítomností provokovat mládež, která v podnapilém stavu tyto domy čteně vyhledávala, avšak prostituce se uchýlila do ulic, kde se prostitutky volně pohybovaly. Zároveň prostituce stále přetrvávala v barech a hostincích, které přebraly místo po nevěstincích. Došlo k značné kritice lékařů, kteří zanedbávali své povinnosti hlavně v případě hlášení nemocných, jelikož za to nebyli placeni, a tak neměli vůli tyto povinnosti, nad rámec své profese, plnit.

Z analýzy diskursů je patrné, že lékaři byli hlavně proti svobodě prostitutek, jelikož se začaly objevovat v ulicích, kde stejně jako v nevěstincích, pobuřovaly mládež. Zároveň kritizovali ustanovení zabývající se šířením pohlavních nemocí, jelikož nebylo možné

dokázat, zda se jedná o vědomé šíření nemoci, či nevědomé. Lékaři měli v rukou velkou moc, která se týkala celého potírání pohlavních chorob. Stali se i terčem politiků, kteří je kritizovali za neschopnost a neochotu, kterou vykazovali při provádění zákoníku.

Z důvodu nedostatku zastoupených jevů, které jsem chtěla pozorovat, jsem nemohla provést analýzu dobového tisku z roku 1852.

Vzhledem k tomu, že záběr náboženského diskursu je natolik široký, co do pramenné základy, není možné v tomto typu práce tento diskurs zpracovat, omezují se proto pouze na drobnou sondu. V závěru bych zmínila, že se náboženský diskurs opíral o mravní nauku a jeho cílem, stejně jako lékařů a poslanců bylo učit mládež mravní výchově. Nesouhlasili s nevěstinci a kuplířstvím, především odsuzovali obchod s bílými otrokyněmi. Snažili se v mládeži projevit náboženské cítění, které zaručeně vede k mravnímu životu. Jedním z představitelů byl například Tomáš Garrigue Masaryk.

Cílem mé práce byla analýza diskursů, zaměřila jsem se především na medicínský diskurs a pohled lékařů na nový zákoník v roce 1922 a ustanovení, v něm obsažená. V dobovém tisku jsem vyhledala názory nejvýznamnějších lékařů, kteří reagovali na nastalé změny po zavedení aboličních zákonů. Sledovala jsem názor na reglementaci a následně na abolicí. Odpověď na otázku, zda je lepší reglementace či abolicie zde není zodpovězena, jelikož z dobového tisku není odpověď patrná a různí autoři mají jiné názory. Můžeme se jen domnívat, že pokud by reglementace byla přísnější, mohla by fungovat, či pokud by lékaři dodržovali aboliční ustanovení, mohla být abolicie více úspěšná. Měřítkem úspěchu různých hnutí bylo šíření pohlavních chorob, ale po nastolení abolicie není zřejmé, zda pohlavní choroby ustoupily, či došlo k nárůstu.

Seznam použité literatury

BATĚK, Alexandr. *O alkoholismu a prostituci: dvě přednášky* [online]. Břevnov, 1921.

BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky: Český a slovenský tisk v letech 1918-1944*. 1988. Praha, 1988.

BOBÍKOVÁ, Lenka. Zakladatel Českého Kneippu: Bez bot a někdy i bez šatů. *Novinky.cz* [online]. Brno, 2014.

ČAPEK, Karel a MASARYK, Tomáš Garrigue. *Hovory s T.G. Masarykem*. Praha: František Borový, 1937. ISBN 978-80-86142-46-3.

ČELEDOVÁ, Libuše a Jan HOLČÍK. *Sociální lékařství a veřejné zdravotnictví pro studenty zubního lékařství*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018. ISBN 978-80-246-3996-3.

HOLČÍK, Jan, Adolf ŽÁČEK a Ilona KOUPILOVÁ. *Sociální lékařství*. 3., nezměn. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 978-80-210-3954-4.

Klepetář, Jan. *Millennium publishing* [online]. 2015. Dostupné z: <http://www.nakladatelstvimmillennium.cz/klepetar-jan/>

LENDEROVÁ, Milena. *Dějiny každodennosti "dlouhého" 19. století*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2005. ISBN 9788071944140.

LENDEROVÁ, Milena. *Chytila patrola, aneb, Prostituce za Rakouska i republiky*. V Praze: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0379-9.

LENGYELOVÁ, Tünde, LENDEROVÁ, Milena. *Žena a právo. Právne a spoločenské postavenie žien v minulosti: Prostituce v českých zemích: od reglementace k abolicí (1852-1922)* Bratislava: Academic Electronic Press.

MALÍŘ, Jiří. *Role periodického tisku při přechodu od honoračních stran ke stranám masovým na příkladu Moravy* [online]. 2013, 81-108.

MASARYK, Tomáš Garrigue. *Mnohoženství a jednoženství*. Praha: B. Kočí, 1925

MASARYK, Tomáš Garrigue. *O ženě* [online]. Praha: Čin, 1930

Masarykův slovník naučný: lidová encyklopedie všeobecných vědomostí [online]. 4. Praha: Československý kompas, 1929.

Masarykův slovník naučný: lidová encyklopedie všeobecných vědomostí [online]. 5. Praha: Československý kompas 1929.

Matoušek, Josef: *Úsilí o český deník 1860 a založení Národních listů*. Česká revue 21 (1928).

Média v období první republiky [online]. In: . 2022. Dostupné z: http://www.dvacatestoleti.eu/data/files/MH_ML_4_1R.pdf

Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí [online]. 18. V Praze, 1902.

Ottův slovník naučný [online]. 23. Praha: J.Otto, 1905.

PEČÍRKA, Ferdinand. *Choroby pohlavní: Choroby paravenerické. Choroby z gonokokku* [online]. Praha: J. Otto, 1921.

PELC, Hynek. *Zdravotní stav obyvatelstva Československé republiky v jejím prvním desetiletí*. Praha: Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy.

Přítomnost: O nás. *Přítomnost* [online]. 2021. Dostupné z: <https://www.pritomnost.cz/o-nas/>

RIEGER, František. *Slovník naučný*. [online]. 5. V Praze, 1866.

ROŽÁNEK, Otakar. *Pud pohlavní a prostituce: vývoj a poruchy pudu pohlavního : výstřednosti v ukájení jeho : vývoj, dějiny, zřízení prostituce a její vliv na choroby pohlavní a ženské* [online]. Praha: Hejda a Tuček, 1903.

STEIN, H. *Prostituce a zákon: zákon o potírání pohlavních nemocí* [online]. Praha: Nákladem Hornicko-hutnického nakladatelství, 1922.

VANÍČKOVÁ, Eva. *Dětská prostituce*. 2., dopl. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, c2007. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2218-4

VELENOVSKÝ, Josef. *Přírodní filosofie: Díl. II*. Praha.

VONDRUŠKA, Vlastimil. *O svobodě myšlení*. Brno: MOBA, 2021. ISBN 978-80-243-9457-2.

Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích. Praha: Diderot, 1999. ISBN 80-902-5552-3.

WAGNEROVÁ, Alena. *Bol lásky prodejně*. Praha: Argo, 2013. ISBN 978-80-257-0829.

WIESNER, Antonín. *Dějiny prostituce a příjice v Československu*. Československo: V Praze: Čsl. společnost pro potírání chorob pohlavních, 1925

Seznam použitých pramenů

ČAPEK, Karel. Egypťská rána. *Lidové noviny* [online]. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 1922, 1922, **30**(536). ISSN 1802-6265.

Časopis katolického duchovenstva [online]. 52. 1911.

Časopis lékařů českých [online]. Praha: Vinc. J. Schmied, 1890. ISSN 0008-7335.

Časopis lékařů českých [online]. 60. Praha: Vinc. J. Schmied, 1921. ISSN 0008-7335.

Časopis lékařů českých [online]. 65. Praha: Vinc. J. Schmied, 1926. ISSN 0008-7335.

Historické senátní tisky z 1. volebního období. *Senát: parlamentu České republiky* [online]. Dostupné z: <https://www.senat.cz/index.php>

Katolické listy [online]. 2. 12.2.1898.

Katolické listy [online]. 2. 22.3.1898.

Katolické listy [online]. 2. 15.12.1898.

Katolické listy [online]. 2. 16.12.1898.

Obrana víry: časopis věnovaný zájmům katolickým [online]. 5. 1889

Praktický lékař: časopis pro další vzdělávání lékařů [online]. 10. Praha: Mladá generace lékařů, 1930. ISSN 1805-4544.

Přírodní lékař: časopis věnovaný přirozenému způsobu života a přírodnímu léčení vůbec [online]. 21.. ISSN 1804-1973.

Přítomnost: nezávislý týdeník [online]. 1. Praha: František Borový, 1924. ISSN 1805-2924, str. 94.

Revue v neuropsychopathologii, terapii, veřejné hygieně a lékařství sociálním [online]. 19. 1922.

Rozmach: Čtrnáctideník pro politiku a národní kulturu [online]. 1. 1923. ISSN 1803-4594.

Věstník českých lékařů: orgán Ústředí Jednoty Československých lékařů a českých lékařských komor [online]. 37. 1925

Věstník ministerstva veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy [online]. 1. Praha: Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, 1919.

Věstník ministerstva veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy [online]. 2. Praha: Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, 1920.

Věstník ministerstva veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy [online]. 5. Praha: Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, 1923.

Věstník ministerstva veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy [online]. 8. Praha: Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, 1926

Vychovatelské listy: časopis posvěcený zájmům křesťanského školství. 11. Brno, 1911. ISSN 1805-6512.

Zasedání Národního shromáždění československého roku 1919. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1638_00.htm

Zasedání Národního shromáždění československého roku 1920. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t0905_00.htm

Zasedání Národního shromáždění československého roku 1922. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/154schuz/s154003.htm>

Zasedání Národního shromáždění československého roku 1922. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t3598_00.htm

Zákoník říšský: O přečinech a přestupcích proti veřejné mravopověstnosti. In: Vídeň, 1852, 36/1852, číslo 117. Dostupné také z: <https://www.codexisuno.cz/9AO?checked=1&lang=cs>

Zdraví lidu: Časopis pro zdravotnictví [online]. 2. 1909. ISSN 1804-2007. Str. 42-43

Zpráva o poměrech zdravotních v království Českém roku [online]. 1910. 1910.

Zpráva ze zasedání Národního shromáždění československého roku 1922. Dostupné z: https://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/1vo/tisky/T1332_00.htm

Přílohy

Tabulka pojmů

Tab. 1

1852	1922	Vysvětlení
smilná živnost	prostituce	poskytování pohlavního styku za úplatu; prodejná láska ²²⁴
nevěstka	prostitutka	žena, která za úplatek poskytuje své tělo
nemoc venerická	pohlavní nemoci	
smilstvo	smilstvo	
urážení mravopochestnosti *	pohoršlivé provozování smilstva *	akt prostituce
kuplíř	kuplíř	kdo zprostředkovává nebo umožňuje nemanželský pohlavní styk, obchodník s nevěstkami ²²⁵

* Rok 1852: „Kdo vyobrazeními nebo smilnými činy mravopochestnost' nebo stydlivost' urazí hrubě a takovým způsobem, že se tím dá příčina k veřejnému pohoršení,...“²²⁶

Rok 1922: „Kdo na veřejném místě způsobem, který je s to, aby způsobil pohoršení nebo urazil stud, vybízí nebo se nabízí ke smilstvu,...“²²⁷

²²⁴ Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích. Praha: Diderot, 1999. ISBN 80-902-5552-3.

²²⁵ Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích. Praha: Diderot, 1999. ISBN 80-902-5552-3.

²²⁶ WIESNER, Antonín. *Dějiny prostituce a přijice v Československu*. Československo: V Praze: Čsl. společnost pro potírání chorob pohlavních, 1925

²²⁷ Zpráva ze zasedání Národního shromáždění československého roku 1922. [cit.: 2022-06-11]. Dostupné z: https://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/1vo/tisky/T1332_00.htm

Znění ustanovení	§	1852	Znění ustanovení	§	1922
Místní policie			Politické úřady	18	pokuta 50-10 000 Kč vězení 1-30 dní
Trestání nevěstek - pohoršování - svádění mladistvých - roznášení pohl. nemocí	509	vězení 1-3 měsíce	Ohrožení a porušení zdraví pohlavními nemocemi Vědomé/nevědomé přenášení pohlavních chorob při souloži	19	nevědomě: pokuta 50-10 000 Kč vězení 1-30 dní vědomě: pokuta 100-10 000 Kč vězení 14 dní-8 měsíců
Vdaná nevěstka	510	přítěžující okolnost	Podle § 18 se trestá: 1) kojná s přijící u zdravého dítěte 2) kdo najme zdravou kojnou k nemocnému dítěti 3) kdo zatají pohl. nemoc dítěte a dá ho do péče jiným	20	50-10 000 Kč vězení 1-30 dní
Pokud muž svolil k profesi nevěstky své ženy Pokud muž z této profesi bral peníze	511	vězení 3-6 měsíců (podle okolnosti i přísněji)	Vyzývání ke smilstvu 1) na veřejném místě 2) osobu mladší 16 let	21	pokuta 50-10 000 Kč vězení 1-30 dní pokud živnostník: pokuta 50-10 000 Kč vězení 14 dní-6 měsíců
Kuplířství: - kdo poskytuje nevěstkám pobyt - kdo z přivádění nevěstek činí živnost - kdo s nimi obchoduje	512		Pohoršlivé provozování smilstva 1) pro spoluobyvatele domu/sousedy 2) mládeže	22	spoluobyvatele: vězení 1-30 dní mládež: vězení 14 dní-3 měsíce
Jak se trestá kuplířství (viz § 512)	513	3-6 měsíců (podle doby trvání živnosti i přísněji)			
Pokud se kuplířství opakuje	514	Vyhoštění z obce i říšských zemí			
Pokud hostinský/krčmář poskytne svou budovu ke smilstvu Pokud to udělá služebník bez vědomí pána	515	pokuta 25-200 zlatých, vypovězení z živnosti, služebníci bez vědomí svého pána vězení 8 dní až 3 měsíce			

